

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економіки і менеджменту
Кафедра фінансів, обліку та підприємництва

**СКЛАД ТА СТРУКТУРА ОБОРОТНИХ АКТИВІВ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ: НАПРЯМИ ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконав: студентка IV курсу
спеціальності
051 «Економіка»
Освітньо-професійної програми
Економіка
Литвиненко Анна

Керівник д.е.н., проф. Осадча Т.С.

Рецензент д.е.н., проф. Ушкаренко Ю.В.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти складу та структури оборотних активів підприємства.....	5
1.1. Сутність та характеристика оборотних активів підприємства.....	5
1.2. Класифікація оборотних активів підприємства.....	9
1.3. Управління оборотними активами підприємства.....	17
РОЗДІЛ 2. Аналіз стану та використання оборотних активів приватного підприємства науково-виробничої фірми «ТАЛАССА».....	24
2.1. Аналіз стану, динаміки і структури оборотних активів.....	24
2.2. Аналіз джерел фінансування оборотних активів.....	28
2.3. Аналіз показників ефективності використання оборотних активів підприємства.....	33
РОЗДІЛ 3. Напрями оптимізації використання оборотних активів підприємства	36
3.1. Створення ефективної системи управління оборотними активами підприємства	36
3.2. Напрями підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства	42
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47
ДОДАТКИ	53

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток ринкових відносин в Україні вимагає нових підходів до управління економікою як на макрорівні, так і на рівні окремих підприємств. Особливого значення набувають проблеми створення таких механізмів управління активами підприємств, які б відповідали ринковим умовам господарювання, а також забезпечували б достатній рівень платоспроможності, ліквідності та прибутковості. У сучасних умовах для більшості вітчизняних підприємств типовим наслідком кризових явищ стала гостра нестача необхідного обсягу оборотних активів, що істотно позначилося на ефективності їхнього господарювання. До того ж низька забезпеченість виробничих підприємств оборотними активами супроводжується низьким рівнем їх використання внаслідок непослідовного застосування принципів організації процесу управління ними. Тому на даний момент одним із найактуальніших завдань у напрямку забезпечення стабільності та фінансової стійкості вітчизняних товаровиробників є підвищення ефективності використання оборотних активів.

Предметом дослідження є склад та структура оборотних активів суб'єкта господарювання та напрями їх оптимізації.

Об'єктом дослідження є процес оптимізації складу та структури оборотних активів підприємства.

Метою дослідження розгляд оборотних активів підприємства та їх використання.

Реалізація поставленої мети вимагає **вирішення таких задач:**

- дослідити сутність поняття «оборотні активи»;
- розглянути процес управління оборотними активами;
- висвітлити завдання та напрями аналізу ефективності використання оборотних активів підприємства;
- здійснити аналіз стану, динаміки і структури оборотних активів;

- проаналізувати показники ефективності використання оборотних активів підприємства;

- запропонувати напрями покращення використання оборотних активів підприємства.

Методи дослідження. У процесі виконання дослідження було використано такі наукові методи: системно-логічний метод (для уточнення термінів дослідження), метод теоретичного узагальнення (при вивченні результатів дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених), методи обробки інформації (порівняння, групування, графічного і табличного подання даних, методи приведення показників до порівняльного формату), методи економічного та статистичного аналізу (для дослідження стану функціонування підприємства), абстрактно-логічний метод (для формулювання висновків).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СКЛАДУ ТА СТРУКТУРИ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність та характеристика оборотних активів підприємства

У процесі своєї діяльності підприємство володіє різними видами майна в матеріальній і нематеріальній формах. За економічним змістом майно підприємства є його активами.

Оборотні активи – активи, без яких неможлива господарська діяльність господарюючого суб'єкта. Вони використовують щодня: купівля сировини, матеріалів, інших запасів, використання їх в процесі виробництва, відвантаження готової продукції, грошові розрахунки з покупцями та постачальниками.

Необхідність ефективного використання та формування оборотних активів важко переоцінити. Брак оборотних активів може негативно вплинути на діяльність підприємства чи знизити його ліквідність та платоспроможність, а надлишок свідчить, про те що на підприємстві активи не використовуюся повністю у виробничому циклі, та як наслідок не приносять прибутку.

Сьогодні науковців трактують поняття «оборотні активи» на свій розсуд, виділяючи різноманітні класифікаційні ознаки та підходи до його розуміння для формування моделей для аналізу та процесу управління ними.

Проаналізуємо трактування поняття «оборотні активи» більш детально. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає, що «Оборотні активи – це гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу» [32].

В Господарському кодексі України взагалі немає трактування такого

поняття як «оборотні активи», але у ст.139 «Майно у сфері господарювання» зазначено, що «оборотними засобами є сировина, паливо, матеріали, малоцінні предмети та предмети, що швидко зношуються, інше майно виробничого і невиробничого призначення, що віднесено законодавством до оборотних засобів» [10].

Шелудько В. М. дає наступне визначення оборотних активів, «як активів, що обслуговують господарський процес і забезпечують його неперервність» [59].

Янковська В. В. розглядає оборотні активи як сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують господарський процес та споживаються на протязі одного операційного (виробничо-комерційного) циклу [61].

Власова Н. О. визначає «сутність оборотних активів, як сукупність матеріальних і грошових цінностей, що обслуговують поточний господарський процес підприємства, які перебувають у постійному кругообігу й у повному обсязі переносять свою вартість на товари (роботи, послуги), що реалізують, протягом одного операційного циклу, з метою одержання економічної вигоди (прибутку)» [8, с. 85].

Базилінська О. Я. під поняттям «оборотні активи» розуміє «активи, які в процесі господарської діяльності господарюючого суб'єкта змінюють матеріальну та речову форми в досить короткий термін, як правило менше року» [3, с. 16].

Лігоненко Л. О. розглядає оборотні активи, «як економічні ресурси підприємства, які знаходяться в постійному обігу, змінюють матеріальну форму на протязі одного операційного циклу (одного року) та повністю переносять свою вартість на виготовлену продукцію» [24].

Слав'юк Р. А. стверджує, що «оборотні активи – це ресурси, які належать підприємству і які, напевно, буде перетворено на гроші чи використано іншим чином протягом року з дати складання бухгалтерського балансу» [48, с. 301].

Нашкерська Г. В. розглядає оборотні активи як грошові кошти, які вкладені в оборотні виробничі фондів та фонди обігу з метою забезпечення безперервного процесу виробництва та реалізації продукції [33].

Ковальов В. В. стверджує, що «оборотні активи – це активи, що споживають у ході виробничого процесу протягом року або звичайного операційного циклу, що перевищує 12 місяців через специфіку технологічного виробництва, і тому такі, що повністю переносять свою вартість на виготовлену продукції» [21, с. 57].

Бланк І. О. відносить до оборотних активів майнові цінності підприємства, які забезпечують виробничо-комерційну діяльність підприємства, та повністю споживають у процесі одного виробничого циклу [6].

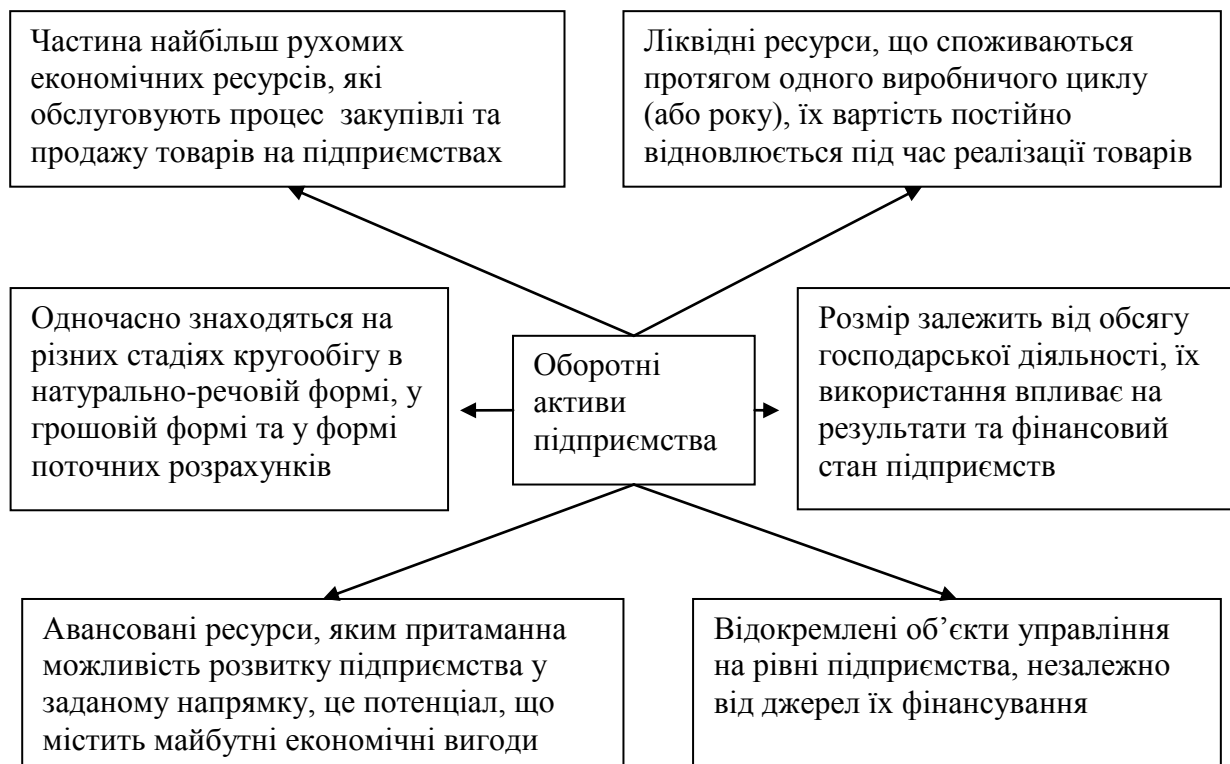
Ермасова Н. Б. визначає оборотні активи, як засоби, який інвестований підприємством в поточні операції під час кожного операційного циклу [16].

Ізмайлова Н. В. у відповідності до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку України, застосування поняття «оборотні кошти» «не відповідає сутності поняття «оборотні активи», оскільки оборотні кошти пов'язані зі створенням вартості тільки в ході операційної діяльності». Автор вважає, що економічна сутність оборотних активів «полягає у втілених у них грошових коштах, які повністю споживаються чи реалізуються впродовж одного виробничого циклу (або протягом 12 місяців) при здійсненні операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, що сприяє безперервності виробничо-комерційного циклу, а також дозволяє підтримувати достатній рівень ліквідності і прибутковості підприємства» [19].

Філімоненков О. С. дає два визначення оборотним активам, в залежності від категорії, в якій вони виступають: «оборотні активи як натурально-речовинна категорія – це сукупність матеріально-речовинних цінностей і грошових коштів, які беруть участь у створенні продукту, цілком

споживаються у виробничому процесі й повністю переносять свою вартість на виробничий продукт упродовж операційного циклу або 12 місяців із дати балансу (сировина, матеріали, готова продукція, грошові кошти тощо). Оборотні активи як вартісна категорія – це вартість, авансована в кругообіг виробничих оборотних фондів і фондів обігу для забезпечення неперервності процесу виробництва й обігу» [57, с. 183–184]. Саме це визначення дає розуміння головної та найбільш розповсюдженої класифікації оборотних активів. З даними визначеннями оборотних активів погоджується і Демченко Т. А. [13].

Виходячи з визначення сутності оборотних можливо виділити основні їх ознаки (рис.1.1).

Рис.1.1. Основні ознаки оборотних активів [16,19,21]

Не зважаючи на різноманітність трактувань поняття «оборотні активи», більшість науковців віддають перевагу використанню визначення, яке наведено в Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1

«Загальні вимоги до фінансової звітності» .

Проаналізувавши поняття «оборотні активи» можна сформулювати наступне його трактування: оборотні активи – це матеріальні активи та грошові кошти, що перебувають у постійному обігу, мета яких забезпечення безперервного виробничого процесу та підтримання високого рівня платоспроможності та ліквідності господарюючого суб'єкта, та які змінюють свою матеріальну та речову форми в продовж одного операційного циклу.

1.2. Класифікація оборотних активів підприємства

Економічне середовище формує нові умови діяльності господарюючих суб'єктів. В сучасних умов ведення бізнесу, яким характерна відсутність стабільності, занепад виробництва, погіршенням фінансового стану та банкрутством багатьох суб'єктів господарювання, на перший план виходить процес управління оборотними активами. Важливим моментом процесу управління оборотними активами є визначення класифікації за різними ознаками, яка дозволяє звернути увагу на різні види оборотних активів, з метою прийняття оптимальних та якісних управлінських рішень.

Більшість вітчизняних вчених, у більшості випадках спираються на світову практику, та по-різному виокремлюють класифікаційні ознаки оборотних активів. Також слід звернути увагу, на те що існує велика кількість підходів до класифікації оборотних активів.

В таблиці 1.1. наведені основні погляди на класифікацію активів за ознаками та видами.

Вказана класифікація дозволяє більш якісно систематизувати оборотні активи для більш ефективного їх використання та управління.

Зазначимо, що більшість вітчизняних науковців, які займаються проблемою класифікації оборотних активів, класифікують їх залежно від участі в кругообігу.

Таблиця 1.1

Класифікація оборотних активів за ознаками та видами

№	Класифікаційна ознака	Вид оборотних активів
1	Залежно від участі в кругообігу	Оборотні активи у сфері виробництва; оборотні активи у сфері обігу.
2	За видами	Запаси сировини, матеріалів, напівфабрикатів; запаси готової продукції; дебіторська заборгованість; грошові кошти; інші
3	За способом відбиття в балансі підприємства	Матеріальні оборотні активи (запаси); дебіторська заборгованість (кошти у розрахунках); грошові кошти
4	За формами функціонування	Матеріальні ОА; фінансові ОА
5	За періодом функціонування	Постійна частина оборотних активів; змінна частина оборотних активів
6	За характером джерел формування	Валові; чисті; власні
7	За швидкістю обігу	З високою швидкістю обігу; з середньою швидкістю обігу; з низькою швидкістю обігу
8	За ступенем ліквідності	Абсолютно ліквідні; швидко ліквідні; мало ліквідні
9	За рівнем цінності	Мінімально можливої цінності; Середньо можливої цінності; потенційно високої можливої цінності
10	За рівнем ризиків	Активи з виправданим ризиком; активи з підвищеним ризиком; активи з неприпустимим ризиком
11	За видами ризиків	Активи з ризиком не реалізації; активи з ризиком неповернення боргів; активи з ризиком інфляції
12	За ступенем захищеності від інфляції	Оборотні активи, що не піддаються інфляційним втратам; оборотні активи, що піддаються інфляційним втратам
13	За рівнем прибутковості	Високоприбуткові; середньоприбуткові; неприбуткові; збиткові

* складено автором на основі [4,23,32,41,44,49,57]

За характером участі в виробничому циклі оборотні активи поділяються на ті, що обслуговують:

- виробничий цикл підприємства (запаси сировини, матеріалів, напівфабрикатів; незавершене виробництво, готова продукція);

- фінансовий цикл підприємства (грошові кошти, дебіторська заборгованість, поточні інвестиції).

Поддерьогін А.М. інакше трактує цю ознаку [41], але розподіл оборотних активів є аналогічним: оборотні кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди (оборотні фонди у виробничих запасах, оборотні кошти у виробництві); оборотні кошти, авансовані в фонди обігу (готова продукція, кошти і кошти в розрахунках). Пеняк Ю. С. [44] називає цю ознаку "залежно від функціональної ролі у процесі виробництва" та поділяє оборотні засоби на засоби сфери виробництва та сфери обігу, які обслуговують єдиний процес відтворення на виробництві й забезпечують його неперервність.

Слід звернути увагу на те, що незалежно від трактування, такий розподіл дає можливість розглядати таку проблему організації оборотних активів, як їх раціональне розміщення між сферами виробництва та обігу. У зв'язку з тим, що перебування оборотних активів у сфері обігу не створює новий продукт, тому надмірне їх залучення в дану сферу може призвести до негативних наслідків.

За видами оборотні активи суб'єкта господарювання поділяються на матеріальні запаси (сировини, товарної та готової продукції), дебіторську заборгованість підприємства, грошові кошти та їх еквіваленти та інші. Детальний перелік зазначених груп оборотних активів наведено в розділі 2 активу балансу підприємства. Ми вважаємо, оборотні активи необхідно класифікувати з урахуванням Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" від 07.02.2013 №73 [32], тому що дане положення змінило склад оборотних активів, включивши до них витрати майбутніх періодів.

З зазначеного виходить, що класифікація за видами, розглянута науковцями, та співпадає з класифікацією за способом відбиття в балансі суб'єктів господарювання.

У зв'язку з цим оборотні активи необхідно розподіляти за формами: матеріальні (в негрошовій формі) та фінансові (в грошовій формі).

Соляник Л.Г. називає критерій класифікації "за формою функціонування та участю у кругообігу", та поділяє оборотні активи на матеріальні та фінансові [49]. Також слід погодитися з думкою Білика М.Д. [4, с. 135], який називає цей критерій "за формами функціонування у конкретному періоді часу" та розподіляє оборотні активи на фінансові та матеріальні. На практиці вказану класифікацію оборотних активів застосовують при плануванні фінансових та матеріальних потоків.

Наступною ознакою за якою відбувається розподіл оборотних активів є їх поділ на змінні та постійні. Білик М.Д. [4, с. 136], здійснюючи поділ активів на тимчасові та постійні, підтримує думку Джеймс К. Ван Хорна та Джон М. Вахновича. Вони вважають, що оборотний капітал за часом розмежовується на тимчасовий (*temporary working capital*) та фіксований (*permanent working capital*). Соляник Л.Г. [49] називає цей критерій - "за періодом функціонування", та поділяє активи на постійні та змінні.

Частина активів яка відноситься до постійних, загалом їх частина не значна, тому що вона необхідна підприємстві для здійснення операційної діяльності. На їх не впливають сезонні коливання ринку та діяльність підприємства. Сезонні коливання в свою чергу впливають на змінні оборотні активи, які необхідно підприємству постійно коригувати під впливом зовнішніх факторів.

Сьогодні йде дискусія щодо класифікаційного критерію який характеризує організацію. Науковці дають різні визначення: "за способами планування та нормування" (Круш П.В. [23,с. 196]), "залежно від методів планування та регулювання" (Філімоненков О.С. [57, с.187]), Дядюка М.А. [14, с. 268], формулює цей критерій "за ступенем керованості".

Слід зазначити, що всі автори не зважаючи на назви даного критерію поділяють оборотні активи на нормовані та ненормовані.

З метою планування та контролю оборотних активів їх розмежування на нормовані та не нормовані відбувалося також при плановій економіці, та залишається актуальним і сьогодні. Натомість сьогодні нормативи

встановлюються кожним суб'єктом господарювання індивідуально виходячи з потреб виробничого циклу, процесу обігу або технології.

Нормованими активами є усі оборотні виробничі фонди та частина фондів обігу які зберігаються у вигляді залишків нереалізованої готової продукції. Ненормованими є активи інші елементи фондів обігу (крім готової продукції яка знаходиться на складі), та розмір яких не встановлюється. Відсутність нормування не свідчить, про те що розмір вказаних складових оборотних активів змінюються довільно та за ними відсутній контроль. Доцільність такого розподілу впливає з економічної необхідності досягнення позитивних результатів при мінімальних витратах [38].

Наступною суперечливою ознакою класифікації є фінансові джерела формування оборотних активів. Суперечка виникає через проблему їх поділу та в формулюванні назви ознаки.

Поддєрьогін А.М. у відповідності до джерел формування поділяє їх на власні, залученні та інші [41].

Філімоненков О.С. [57, с. 188], Дропа Я.Б. [15, с. 7] поділяють їх, виходячи з джерел формування, на три складові: власні, позикові та залучені.

До власних оборотних активів відносять частину власних засобів які авансовані в оборотні активи та які забезпечують безперервного процесу виробництва й реалізації продукції. Позиковими вважаються кошти які отримані підприємством від комерційного банку у вигляді банківського кредиту. До залучених відносять кошти які не є власністю підприємства, але знаходяться в його обороті (наприклад сталі пасиви). Зважаючи на таку класифікацію ми вважаємо її недоцільною, так як така диференціація ускладнює класифікацію. Тому ми підтримуємо думку Білик М.Д. про те, що "за належністю" оборотні активи необхідно розділяти на власні та позикові [4, с. 134]

Бланк І.О. [5, с. 118] та Соляник Л.Г. [49] точніше класифікують оборотні активи "за характером фінансових джерел формування". Вони

поділяють оборотні активи наступним чином: валові (загальна сума активів, сформована за рахунок власного та позичкового капіталу), чисті (частина оборотних активів, сформована за рахунок власного та довгострокового запозиченого капіталу) та власні оборотні активи (сформовані за рахунок лише власного капіталу).

Така класифікаційна ознака оборотних активів викликана сучасними вимогами теорії та практики управління, що дозволяє використовувати даний показник чистих активів використовувати та робити висновки про реальну вартість підприємства, тобто вартість активів без урахування боргів [14].

Для того щоб визначити реальну вартість чистих активів для обліку та аналізу необхідно розділити оборотні активи за ступенем використання які використовуються та ті, що тимчасово не використовуються.

Важливою характеристикою оборотних активів є їх оборотність. Вона показує з якою швидкістю господарюючий суб'єкт може погасити свою поточну заборгованість. Тому необхідно погодитися з думкою Мазаракі А.А., який вважає необхідним ділити на групи оборотні активи суб'єкта господарювання «в залежності від швидкості обігу»: оборотні активи які мають високу швидкість обігу, до них відносять грошові кошти, запаси товарів підвищеного та постійного попиту; оборотні активи які мають середню швидкість обігу - запаси матеріальних оборотних активів в межах нормативу, поточні фінансові інвестиції; оборотні активи, що мають низьку швидкість оборотності - наднормативні матеріальні запаси, дебіторська заборгованість [25].

Ефективне управління оборотними активами залежить від не тільки від аналізу та обліку, але й від класифікації. В процесі розвитку науки змінюються і підходи пов'язані з класифікацією оборотних активів.

Никонович Г.І. довів необхідність розширення класифікації оборотних активів в залежності від ступеню ліквідності і ризику. Вказане доповнення дасть можливість здійснити уточнення показників деяких груп та знайти їх якісний склад [35].

Якісна характеристика оборотних активів суб'єкта господарювання відображає класифікація за ознаками ліквідності, за рівнем цінності та критеріями ризику.

Для забезпечення платоспроможності господарюючого суб'єкта оборотні активи в залежності від простоти обігу класифікують багато вчених.

Білик М.Д. «поділяє оборотні активи на: абсолютно ліквідні оборотні активи (у формі готових засобів платежу); швидколіквідні оборотні активи (вся дебіторська заборгованість, крім безнадійної); низьколіквідні оборотні активи (запаси ТМЦ)» [4, с. 135]. Вказана класифікація оборотних активів не враховує те, що витрати майбутніх періодів, з 19.03.2013 р., знаходять своє відображення як складова оборотних активів. Тому слід звернути увагу на дослідження Дядюка М.А., який «виділяє 5 груп активів:

- абсолютно ліквідні оборотні активи (гроші та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції, що не вимагають реалізації та уже є готовими засобами платежу);
- високоліквідні активи (конвертуються в грошову форму протягом одного місяця);
- середньоліквідні – (всі види дебіторської заборгованості з терміном погашення від 1 до 6 місяців і запаси готової продукції);
- низьколіквідні (виробничі запаси ресурсів виробництва, витрати майбутніх періодів з терміном погашення від 6 місяців і більше);
- неліквідні активи (не можуть бути самостійно реалізовані, а тільки в складі цілісного майнового комплексу)» [14].

Бугріменко Р.М. розглядає оборотні активи суб'єкта господарювання виходячи з наступних чинників: джерел ризику, величини ризику та можливого ефекту від реалізації [7]. Чебанова Н.В. [58], Дядюк М.А. [14] виокремлюють наступні групи оборотних активів суб'єкта господарювання за рівнем їх ринкових цінностей:

- мінімальної можливої цінності;
- середньої можливої цінності;

- потенційно можлива ринкова цінність.

Наступною класифікаційною ознакою є класифікація оборотних активів господарюючого суб'єкта за критеріями ризиків та за ступенем захищеності від інфляції. Такій поділ дасть можливість здійснити аналіз та відповісти на питання чи зможе господарюючий суб'єкт в час високої інфляції чи простроченої дебіторської заборгованості не стати банкрутом.

Сікора І.А [52], Чебанова Н.В. [58] запропонували класифікувати оборотні активи суб'єктів господарювання, виходячи з інфляційної захищеності: активи, захищені від інфляційного знецінення та активи, не захищені від інфляції.

Дана класифікаційна ознака є умовною, так як під інфляцію не попадають активи які формує сам суб'єкт господарювання, а тільки гроші знецінюються під впливом інфляційних процесів.

Дядюк М.А. в процесі розгляду оборотних активів з погляду антикризового управління класифікує оборотні активи суб'єкта господарювання - за рівнем дохідності, та відносить до них товарні запаси, короткострокові фінансові інструменти, дебіторська заборгованість, гроші розглядає не джерелом прибутку [14].

Але слід зазначити, що кінцевою метою будь якого суб'єкта господарювання є прибуток а не дохід, тому що прибуток є кінцевим результатом діяльності суб'єкта господарювання.

У зв'язку з цим даний критерій оборотних активів необхідно розглядати за рівнем прибутковості поділяючи їх наступним чином: високоприбуткові; середньоприбуткові; неприбуткові; збиткові.

Без поділу оборотних активів суб'єкта господарювання на групи не можливо здійснювати якісне управління ними. Це є актуальним в умовах невизначеності та фінансової кризи. Також якість управління оборотними активами впливає на забезпечення платоспроможності та ліквідності суб'єкта господарювання, рентабельність, виробничий цикл та реалізацію товарів, робіт та послуг.

Чітка та якісна класифікація оборотних активів суб'єктів господарювання є передумовою удосконалення процесу управління їх елементами та джерелами їх фінансування.

Досліджуючи класифікацію оборотних активів господарюючого суб'єкта, ми дійшли висновку, якісна класифікація з наукової та практичної точки зору є вимогою сьогодення, тому, що дозволить ефективно управляти ними як в умовах кризи та і стабільного розвитку економіки.

1.3. Управління оборотними активами підприємства

Управління оборотними активами господарюючого суб'єкта в межах корпоративної фінансової політики передбачає реалізацію та розробку наступних видів політик:

- комплексного управління активами;
- управління позаоборотними активами;
- управління оборотними активами.

Необхідність розробки цих корпоративних фінансових політик полягає в тому, що вони дозволять сформувати ефективну систему управління фінансами у суб'єкта господарювання, яка буде орієнтуватися на підвищення його ринкової вартості.

Політика комплексного управління оборотними активами передбачає розробку політики управління майном суб'єкта господарювання та здійснення інвестиційної політики.

Формуючи комплексну політику управління оборотними активами суб'єкт господарювання повинен розглядати їх як фінансові ресурси які знаходяться у формі матеріальних цінностей, які будуть використовуватися в діяльності суб'єкта господарювання для досягнення економічного ефекту та підвищення вартості суб'єкта господарювання.

Метою здійснення якісної політики управління оборотними активами є пошук резервів та їх видів, які необхідні для здійснення виробничого процесу

та оптимізації їх складу для підвищення ефективності ведення діяльності.

При формуванні політики управління активами суб'єкт господарювання повинен дотримуватися наступних умов:

- існування планів розвитку операційної діяльності та розширення її діяльності;
- зіставлення обсягу та структури сформованих активів з обсягом виробництва та реалізацією продукції;
- існування критеріїв ефективного використання активів в діяльності суб'єкта господарювання;
- створення умов для прискорення обороту активів.

Також слід зазначити, що система економічного обґрунтування заходів які спрямовані на оптимізацію господарської діяльності повинні також стосуватися політики управління поза оборотними активами.

До основних елементів цієї системи відносять процеси які пов'язані зі станом та рухом основних засобів, нематеріальними активами та фінансовими інвестиціями. Основним елементом цієї системи заходів є процес оцінки вартості активів які створенні суб'єктом господарювання.

Заходи які здійснює суб'єкт господарювання при формуванні політики управління позаоборотними активами, повинні бути направлені на збільшення ринкової вартості капіталу господарюючого підприємства.

Склад та структура позаоборотних активів та політика інвестування є складовими політики управління позаоборотними активами.

Частиною корпоративної фінансової політики є політика управління оборотними активами господарюючого суб'єкта. Вона також є системою заходів які спрямовані на обґрунтовану зміну структури та обсягів оборотних активів суб'єкта господарювання [22].

Управління активами господарюючого суб'єкта не можливе без визначення оптимального між складовими частинами активів, оборотних та позаоборотних, та базується на наступних принципах:

- визначення перспективних напрямів операційної діяльності суб'єкта

господарювання;

- оптимальне співвідношення оборотних та поза оборотних активів, для досягнення максимального обсягу виробництва та реалізації товарів, робіт та послуг;

- забезпечення швидкості обігу активів в процесі виробничого циклу.

При дотриманні вказаних принципів можливо здійснити оптимізацію структури активів суб'єкта господарювання, яка принесе позитивний ефект господарювання та забезпечить фінансову безпеку господарюючому суб'єкту.

Для забезпечення фінансової безпеки суб'єкта господарювання головною метою управління оборотними активами є забезпечення безперервної та нормальної діяльності господарюючого суб'єкта. Також господарюючий суб'єкт повинен якісно використовувати їх у своїй господарській діяльності.

Для досягнення вказаної мети слід вирішити наступні завдання:

- сформуванню оптимальну структуру та склад оборотних фондів;
- визначити потребу господарюючого суб'єкта в оборотних коштах;
- сформуванню раціональну структуру фінансування фондів обігу;
- максимізувати використання оборотних активів в господарській діяльності [2, с. 39].

На процес управління оборотними активами впливають зовнішні та внутрішні фактори.

Зовнішні фактори мають опосередкований вплив, до них відносять: конкурентне середовище, стан фінансового ринку, нормативно-правову базу, нецінові детермінанти, взаємовідносини з контрагентами.

Внутрішні фактори мають безпосередній вплив, до них відносять: технології які використовуються в виробничому циклі, облікова політика суб'єкта господарювання, досвід та кваліфікацію менеджерів, організаційну структуру суб'єкта господарювання та його стратегічні цілі.

Бондаренко О.С. врахувавши зарубіжний та вітчизняний досвід

запропонував «наступні напрями управління оборотними активами:

- управління запасами;
- управління дебіторською заборгованістю;
- управління грошовими коштами та поточними фінансовими зобов'язаннями: управління грошовими потоками, управління залишками грошових коштів та поточними фінансовими зобов'язаннями» [2, с.54].

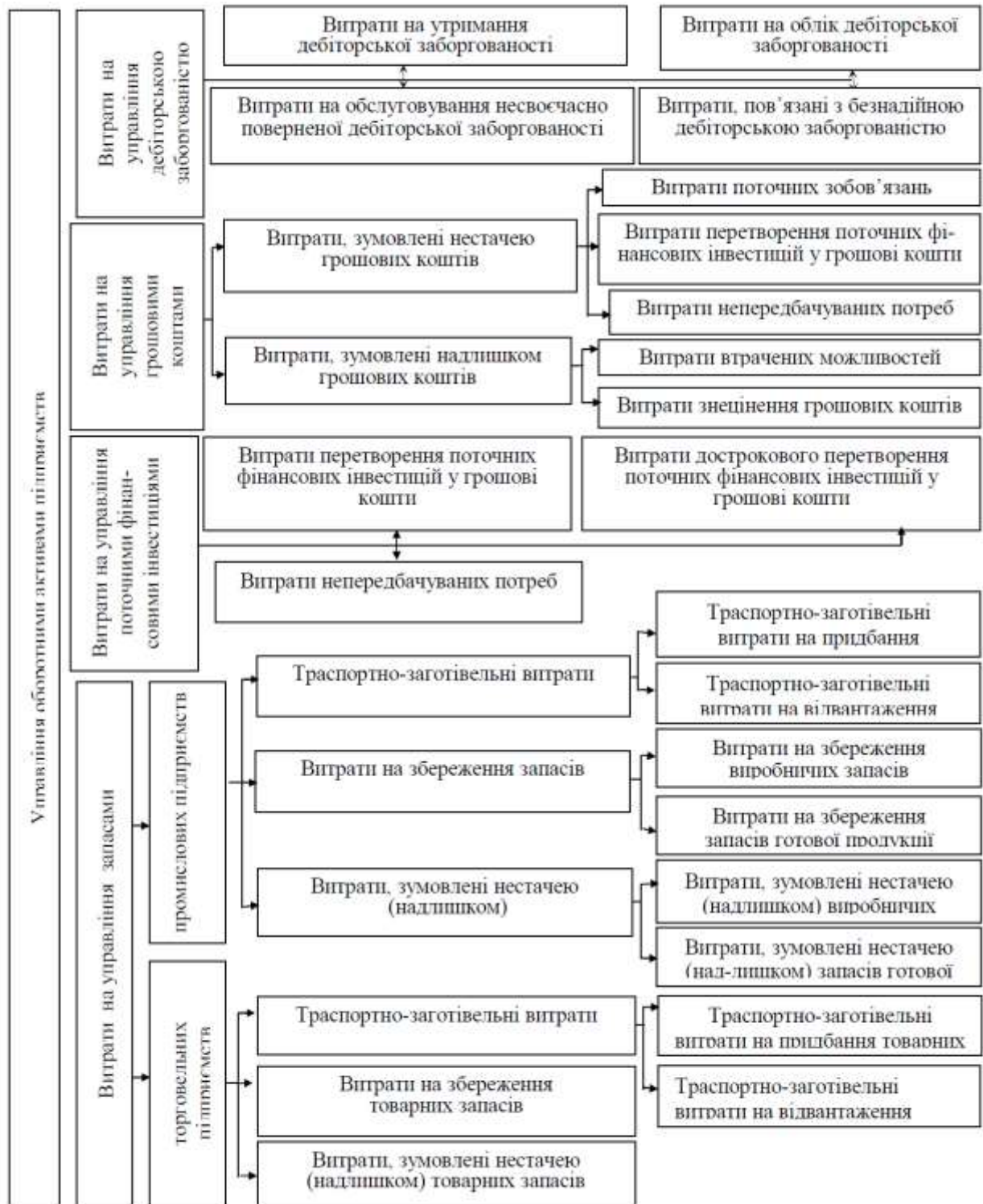
Рис. 1.2. Напрями управління оборотними активами [2, с.55]

В процесі управління оборотними активами суб'єкта господарювання складним та важливим є процес обґрунтованого визначення наступних обсягів активів:

- дебіторська заборгованість;
- грошові кошти;
- поточні фінансові інвестиції;
- запаси.

Слід зазначити, що також необхідно за вказаними активами визначити мінімальні витрати які пов'язані з їх формуванням.

На рисунку 1.3 наведена класифікація витрат які пов'язані з процесом управління оборотними активами.

Рис. 1.3. Класифікація витрат на управління оборотними активами

Основними етапами розробки системи управління оборотними активами суб'єкта господарювання є:

- 1) моніторинг оборотних активів господарюючого суб'єкта в

попередньому періоді:

- аналіз обсягу та складу оборотних активів;
- аналіз оборотності оборотних активів;
- аналіз рентабельності оборотних активів;
- аналіз джерел фінансування оборотних активів;

2) визначення за допомогою якої політики будуть формуватися оборотні активи суб'єкта господарювання. Теоретично виділяються наступні підходи формування оборотних активів суб'єктів господарювання – консервативний, помірний та агресивний;

3) вибір шляхів оптимізації обсягів оборотних активів;

4) визначення оптимального співвідношення постійних та змінних частин оборотних активів;

5) забезпечення ліквідності оборотних активів;

6) мінімізація втрат оборотних активів;

7) оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів.

Ефективну діяльність суб'єкта господарювання в процесі управління оборотними активами можливо досягнути застосовуючи програмно-цільовий підхід. Тому, що він має велику методологічну базу вирішення проблем які можуть виникати в сферах діяльності суб'єкта господарювання, та призначений для вирішення питань за допомогою розробки та впровадження системи заходів які спрямовані на мету.

На рисунку 1.4 зображена логічна схема програмно-цільового управління оборотними активами суб'єкта господарювання. Дана програма є сукупністю послідовних задач які пов'язані однією метою та спрямовані на вдосконалення процесу управління оборотними активами.

Діями програми управління оборотними активами суб'єкта господарювання є

- визначення необхідної потреби в оборотних активах за структурними складовими;
- дотримання запланованого рівня співвідношення джерел

фінансування та потреби;

- дотримання оптимального співвідношення між елементами оборотних активів, яке забезпечить виробничий та фінансовий результат господарювання.

Рис. 1.4. Логічна схема програмно-цільового управління оборотними активами суб'єкта господарювання

Управління оборотними активами суб'єктів господарювання повинні здійснюватися за принципами програмно-цільового управління, яке може бути напрямком покращення процесу управління оборотними активами, тому що орієнтоване на кінцевий результат діяльності суб'єктів – прибуток.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ НАУКОВО-ВИРОБНИЧОЇ ФІРМИ «ТАЛАССА»

2.1. Аналіз стану, динаміки і структури оборотних активів

Послідовність проведення аналізу оборотних активів суб'єкта господарювання необхідно проводити в такій послідовності:

I етап. Здійснення оцінки загального розміру оборотних активів суб'єкта господарювання їх зміни за звітній період. Необхідно визначити питому їх питому вагу в сукупному обсязі майна суб'єкта та їх зміни на протязі періоду який аналізується. Зіставлення їх з темпами інфляції дасть можливість визначити приріст оборотних активів у суб'єкта господарювання;

II етап. Здійснюється дослідження структури оборотних активів суб'єкта господарювання в розрізі активів та за різними кваліфікаційними ознаками, такими як платоспроможність, прибутковість та інші. Це дасть можливість здійснити моніторинг тенденцій змін складу оборотних активів, та визначити ступінь досягнення мети;

III етап. Проводиться кількісний аналіз впливу факторів на зміни обсягів оборотних активів суб'єкта господарювання;

IV етап. Аналізуються джерела фінансування оборотних активів суб'єкта господарювання в розрізі їх складу. На цьому етапі необхідно обчислити розмір власного оборотного капіталу та порівняти з попередніми періодами.

V етап. Визначають ефективність використання оборотних активів та роблять висновки.

Вказана послідовність дає можливість:

по-перше, дослідити стабільність джерел формування оборотних активів, та визначити їх потенціал для використання в подальшому;

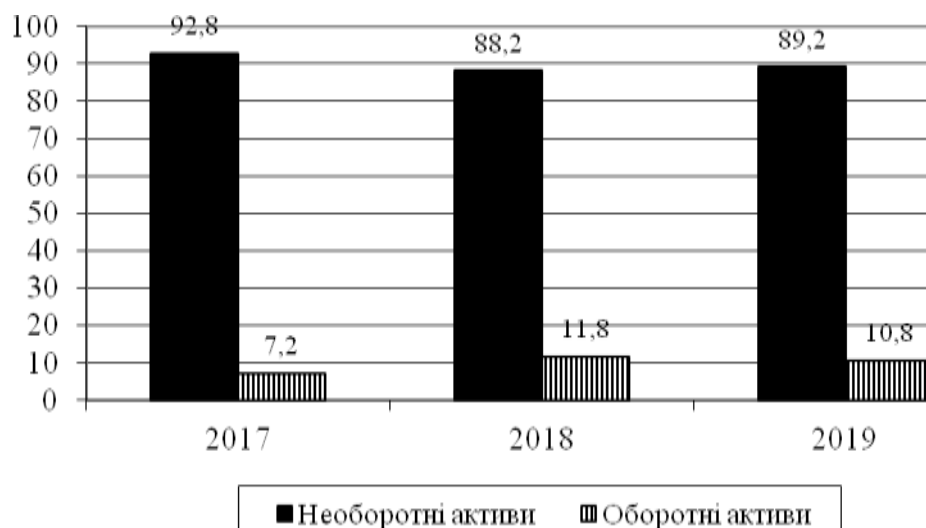
по-друге, побачити якість фінансування, оцінити доцільність та визначити

необхідність збереження такої структури використання коштів.

Головним завданням аналізу оборотних активів суб'єкта господарювання є оцінка їх обсягу та структури

На рисунку 2.1 наведена динаміка структури активів приватного підприємства науково-виробничої фірми «ТАЛАССА» (ПП НВФ «ТАЛАССА»)

Рис. 2.1. Динаміка структури активів підприємства у 2017-2019 р., %

Динаміка структури активів ПП НВФ «ТАЛАССА» вказує на те, що в структурі активів суб'єкта господарювання оборотні активи складають не значну кількість. Так на протязі який аналізується їх частка складала: в 2017 році – 7,2%, в 2018 р. – 11,8%, в 2019 р. – 10,8%. Якщо порівнювати 2017р. та 2019 р. то їх частка зросла на 3,6%, але можливо стверджувати що суб'єкт господарювання має нестачу в їх кількості. Найбільша питома вага оборотних активів була зафіксована в 2017 році.

Аналіз складу та структури оборотних активів ПП НВФ «ТАЛАССА» можливо провести в розрізі їх ліквідності додаток А.

Проаналізуємо склад та структуру оборотних активів підприємства таблиця 2.1. та додаток А.

Таблиця 2.1

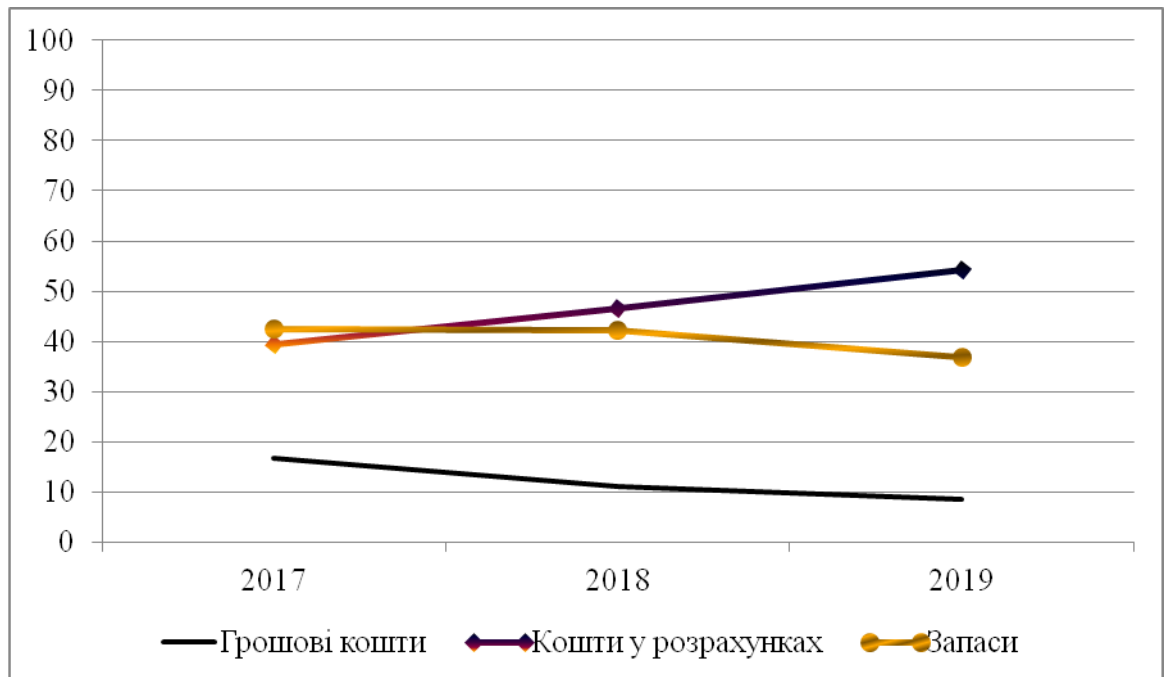
Структура оборотних активів підприємства, тис. грн.

Показник	2017		2018		2019	
	сума	питома вага	сума	питома вага	сума	питома вага
Грошові кошти та їх еквіваленти, у тому числі	2,8	16,8	2,8	11,2	1,8	8,6
- у національній валюті	2,8	16,8	2,8	11,2	1,8	8,6
Кошти у розрахунках, у тому числі:	6,6	39,5	11,7	46,6	11,4	54,3
- дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги	3,6	21,5	9,6	38,2	10,8	51,5
- дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	3,0	18,0	2,1	8,4	0,6	2,8
Запаси, у тому числі:	7,3	42,7	10,6	42,2	7,8	37,1
- виробничі запаси	6,5	38,9	9,7	38,6	7,8	37,1
- товари	0,8	4,8	0,9	3,6	-	-
Усього оборотних активів	16,7	100,0	25,1	100,0	21,0	100,0

Данні таблиці свідчать про те, що ПП НВФ «ТАЛАССА» мала станом на 2019 рік в своєму активі всього 21 тис. грн. оборотних активів. Їх кількість за аналізований період збільшилася на 4,3 тис. грн., але якщо порівнювати 2018р та 2019 р. то їх значення зменшилося на 4,1 тис. грн.. Суб'єкт

господарювання за останні два роки збільшив частку оборотних активів в структурі активів, якщо ПП НВФ «ТАЛАССА» буде ефективно їх використовувати то це прискорить оборотність їх сукупних активів.

Структуруємо та проаналізуємо структуру оборотних активів суб'єкта господарювання за ліквідністю рисунок 2.2.

Рис. 2.2 Оборотні активів ПП НВФ «ТАЛАССА» за ліквідністю

Станом на кінець 2019 року найбільшу питому вагу в структурі оборотних активів ПП НВФ «ТАЛАССА» займають середньо ліквідні активи (кошти в розрахунках) - 54,3%. Їх обсяг збільшується протягом всього аналізованого періоду. З 39,5% у 2017 році, 2018 р. – 46,6%, 2019р.-54,3%. В структурі оборотних активів найбільшу частину становить дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги та складає: в 2017 р. – 21,5%, 2018 р. – 38,2%, а в 2019 році вже становить більше половини 51,5% (таблиця 2.1).

Протягом звітної періоду високоліквідні оборотні активи (грошові кошти) зменшуються з року в рік, так: в 2017 році їх частка становила 16,8%, в 2018 р. –

11,2%, а вже в 2019 році їх частка становила 8,6%.

Частина низьколіквідних оборотних активів за аналізований період значно не змінилася. В середньому їх частка за цей період становить 40,6%.

З фінансової точки зору оцінити структуру та динаміку оборотних активів суб'єкта господарювання позитивно не можливо, це пов'язано з тим, що протягом 2017-2019 років ліквідність оборотних активів ПП НВФ «ТАЛАССА» знижується, і як що керівництво суб'єкта господарювання не змінить політику пов'язану з формуванням оборотних активів то це може призвести до їх банкрутства.

2.2. Аналіз джерел фінансування оборотних активів

При аналізі змін авансованих фінансових ресурсів в оборотні активи суб'єкта господарювання, можна встановити вивченням змін, що відбулися в складі джерел їх покриття. Недостатність фінансових джерел, які спрямовані на формування поточних активів суб'єкта господарювання може призвести до недофінансування його діяльності та до фінансових проблем.

При наявності зайвих джерел фінансування оборотних активів суб'єкта господарювання, може створювати проблеми пов'язані з появою понаднормативних запасів ТМЦ, виведення ліквідних оборотних активів з обороту, зниженню ефективності використання позикового та власного капіталу господарюючого суб'єкта.

Мінімальна потреба суб'єкта господарювання в оборотних активах забезпечується за рахунок власних джерел фінансування, таких як: статутний капітал, додатковий та пайовий капіталу, прибутку, нерозподілений прибуток, а також надходженню від емісії фінансових інструментів, та пайових внесків - засновників, іноземних учасників.

Слід зазначити, що формування оборотних активів за рахунок лише власних джерел суб'єкта господарювання на сьогодні не є економічно обґрунтованим та економічно доцільним, у зв'язку з тим, що це знижує

можливості господарюючого суб'єкта та призводить до збільшення ризику пов'язаного з погіршенням фінансового стану суб'єкта та виникненням кризи. При настанні такої ситуації суб'єкт вимушено повинен звертатися до комерційних банків для отримання короткострокових позик чи збільшувати свою кредиторську заборгованість.

Джерела формування оборотних активів підприємства наведені в таблиці 2.2. та додатку Б

Таблиця 2.2.

Джерела формування оборотних активів підприємства

Показник	2017		2018		2019	
	сума	питома вага	сума	питома вага	сума	питома вага
Власний оборотний капітал: у тому числі:	(92,4)	(553,3)	(91,3)	(363,7)	(113,9)	(542,4)
- статутний капітал	29,2	174,9	29,2	116,3	29,2	139,0
- інший додатковий капітал	(121,6)	(728,2)	(120,5)	(480)	(143,1)	(681,4)
Позиковий капітал у тому числі:	109,1	653,3	116,4	463,7	134,9	642,4
- за товари, роботи та послуги	97,5	583,8	92,8	369,7	91,5	435,8
- бюджетом	0,8	4,8	0,5	2,0	1,5	7,1
- зі страхування	3,4	20,4	7,0	27,9	12,9	61,4
- з оплати праці	7,4	44,3	16,1	64,1	29,0	138,1
Усього оборотних активів	16,7	100,0	25,1	100,0	21,0	100,0

Як свідчать дані таблиці 2.2. та додатку Б, основним джерелом фінансування оборотних активів суб'єкту господарювання є позиковий

капітал. Власний капітал участі у формуванні оборотних активів взагалі не приймає.

Аналізуючи додаток Б виникає питання щодо доречності розрахунку питомої ваги складових джерел формування оборотних активів. Адже підприємство може мати дефіцит власного оборотного капіталу, що зумовлює від'ємне значення цього показника та впливає на показники структури.

ПП НВФ «ТАЛАССА» має дефіцит власного оборотного капіталу, розмір якого в аналізований період постійно зростає - від 92,4 тис. грн. у 2017 році до 113,9 тис. грн. у 2019 році.

На фінансовий стан господарюючого суб'єкта впливає як нестача, так і надлишок чистого оборотного капіталу. Нестача цих коштів призводить до банкрутства, тому що суб'єкт господарювання не може погасити свою короткострокову заборгованість.

Брак власного оборотного капіталу для здійснення фінансування активів може бути викликана наступними чинниками:

- збитковою діяльністю суб'єкту господарювання. Так на ПП НВФ «ТАЛАССА» сума непокритого збитку від фінансово-господарської діяльності за 2017 рік дорівнювала 69,3 тис. грн., за 2018 рік - 93,7 тис. грн., а за 2019 рік - вже 131,0 тис. грн. Така ситуація викликана, зменшенням власного капіталу суб'єкта господарювання;

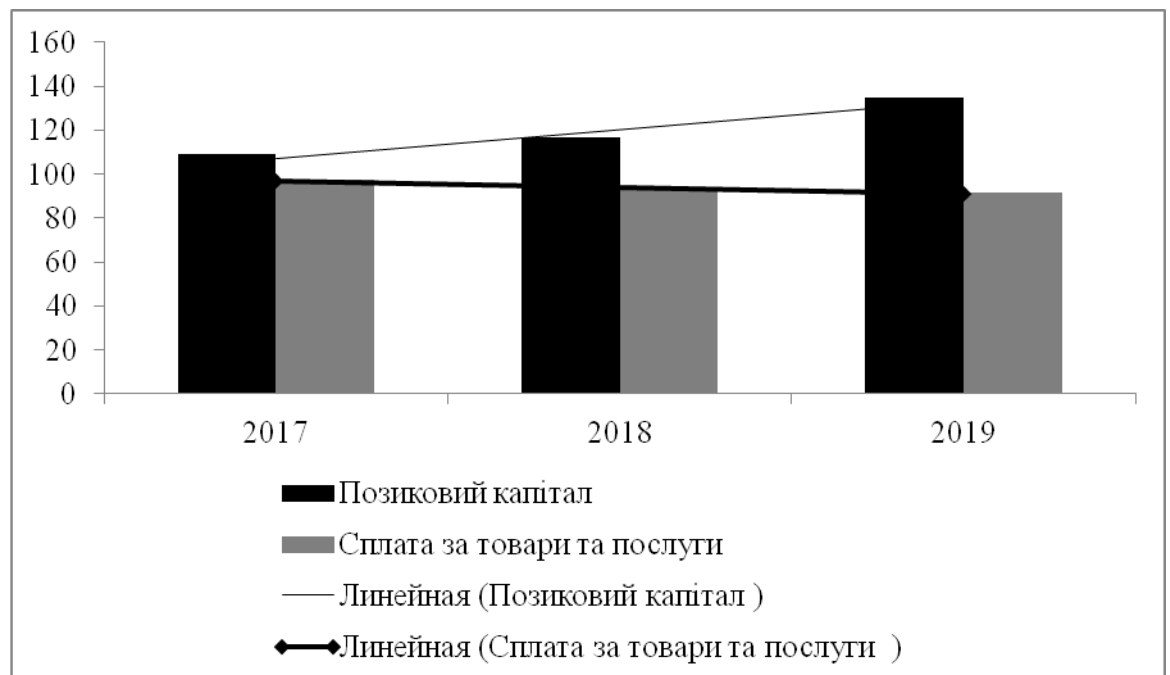
- зростання дебіторської заборгованості, призводить до відволікання коштів суб'єкта господарювання з господарського обороту; існування дорогої матеріально - технічної бази. Виходячи з балансу ПП НВФ «ТАЛАССА» його статутний капітал повністю направлений на формування основних засобів. Станом на 31.12.2019 року розмір статутного та додаткового капіталу складає 190,9 тис. грн., а залишкова вартість основних засобів - 173,8 тис. грн.

Показники коефіцієнту реальної вартості основних засобів у валюті балансу складає 89,2%, що перевищує оптимальне значення цього коефіцієнту майже в два рази. В результаті збільшення амортизаційних відрахувань, які входять в операційні витрати, зменшується кількість коштів які знаходяться в

господарському обороті суб'єкта господарювання. В звіті про фінансові результати їх розмір склав 14,8 тис грн. за 2019 рік, що становить 6,52% від виручки за цей період. Вказаний показник збільшився в порівнянні з 2017 роком – 5,38% та 6,05% в 2018 році.

ПП НВФ «ТАЛАССА» протягом періоду який аналізується не користується послугами комерційних банків з приводу залучення коштів, через отримання кредитів. Нестачу власного капіталу господарюючий суб'єкт, який необхідний для формування мобільних активів, компенсує збільшенням поточної кредиторської заборгованості.

Аналіз додатку Б вказує на те, що суб'єкт господарювання також залучає кошти для формування мобільних активів за рахунок контрагентів за продукцію, роботи та послуги строк оплати яких не настав. На рисунку 2.3 наведена динаміка позикового капіталу ПП НВФ «ТАЛАССА».

Рис. 2.3. Динаміка позикового капіталу ПП НВФ «ТАЛАССА»

З рисунку 2.3 та додатку Б видно, що заборгованість перед контрагентами за поставлену продукцію, роботи та послуги у 2019 році складає 91,5 тис грн. Але

слід зазначити, що за аналізований період в абсолютному вираженні вона має тенденцію до зменшення з 97,5 тис. грн. в 2017 році, 92,8 тис. грн. – 2018 рік та 91,5 тис. грн. в 2019 році. Також позитивна тенденція цього показника спостерігається у відносних показниках, так його частка в структур позикового капіталу зменшується з року в рік: 2017 р. – 89,3%, 2018 р. – 80% та у 2019 році вже становить 67%.

Причиною такого використання кредиторської заборгованості обумовлене нестачею вільних грошових коштів для здійснення платежів у суб'єкта господарювання.

На кінець 2019 року суб'єкт господарювання має лише 1,8 тис. грн. на поточних рахунках банку. Тобто, майбутні платежі за зобов'язаннями не забезпечені. Брак коштів не може бути покритим і за рахунок коштів які знаходяться у розрахунках, на початок 2019 року вони становили 11,7 тис. грн., а на кінець 2019 р.- 11,4 тис. грн.. У зв'язку з цим при настанні строків оплати послуг контрагентів господарюючий суб'єкт зможе сплатити їх за рахунок отримання кредити чи йому необхідно буде домовлятися з ними про відстрочку платежів.

Формування оборотних активів господарюючого суб'єкта за рахунок кредиторської та дебіторської заборгованості є свідченням про негативний стан справ у суб'єкта господарювання. Здійснений аналіз вказує на те, що складається враження про доведення суб'єкта господарювання до банкрутства. Підтвердженням цього твердження є те, що чим більше в обороті суб'єкта господарювання грошей контрагентів-постачальників, тим більше це його влаштовує. Вказана перекачка капіталу може призвести до виникнення ситуації неплатежів, як наслідок погіршення фінансового стану і як результат банкрутство суб'єкта господарювання.

На ефективність використання оборотних активів суб'єкта господарювання впливає характер джерел формування і принципи різного режиму використання власного і позикового капіталу.

Ефективне та раціональне формування оборотних активів суб'єкта

господарювання за рахунок власного і позикового капіталу має вплив на процес реалізації продукції, робіт та послуг; фінансові результати діяльності; фінансовий стан, та сприяє досягненню мети з мінімально необхідними за даних умов оборотними активами.

2.3. Аналіз показників ефективності використання оборотних активів підприємства

На фінансовий стан, стабільну діяльність суб'єкта господарювання впливає склад, структура та швидкість обороту його оборотних активів, а саме на:

- платоспроможність;
- ліквідність;
- наявність можливості мобілізації фінансових ресурсів.

Нормальна та стабільна робота суб'єкта господарювання, його рентабельність забезпечується ефективним використанням оборотних активів та інших факторів. Сьогодні значний вплив на оборотні активи суб'єктів господарювання мають кризові фактори. Але господарюючі суб'єкти можуть зменшити вплив зовнішніх факторів за рахунок підвищення ефективності використання оборотних активів, а саме: їх нормування; покращення платіжної дисципліни; покращення системи збуту та контролю за оборотними активами.

Ефективності використання оборотних активів здійснюється за допомогою оцінки показників його оборотності. Критерієм оцінки ефективності використання оборотних активів суб'єкта господарювання є час, то застосовуються показники, що відображають:

- тривалість обороту в днях;
- швидкість обороту.

Показники оборотності оборотних активів ПП НВФ «ТАЛАССА» представлені в таблиці 2.3. та додатку В.

З аналізу додатків В та Г, за 2019 рік тривалість обороту оборотних активів суб'єкта господарювання становила 36,8 днів.

Якщо порівнювати даний показник з 2017 роком то швидкість обороту оборотних активів суб'єкта господарювання уповільнилася на 5,5 днів, а в порівнянні з 2018 роком, ще більше на 9,6 днів.

Таблиця 2.3

**Показники ефективності використання оборотних активів
підприємства**

Показник	2017	2018	2019
1. Середні залишки оборотних активів, тис. грн.	28,4	20,9	23,1
1.1. Грошові кошти та їх еквівалент	1,4	2,8	2,3
1.2. Кошти в розрахунках	13,2	9,2	11,6
1.3. Записи	13,8	8,9	9,2
2. Виручка від реалізації, тис. грн.	328,8	272,8	227,1
2.1. Одноденна виручка від реалізації, грн.	913,3	757,78	630,83
3. Оборотність оборотних активів, дні	31,3	27,2	36,8
3.1. Грошові кошти та їх еквівалентів	1,7	3,9	3,9
3.2. Коштів у розрахунках	14,4	12,6	18,5
3.3. Запасів	15,4	11,0	14,8
4. Число оборотів оборотних активів, раз	11,8	13,3	9,6
4.1. Грошові кошти та їх еквівалентів	234,3	97,8	98,3
4.2. Коштів у розрахунках	25,1	29,9	19,8
4.3. Запасів	23,9	30,7	24,8

Така ж ситуація спостерігається і за всіма видами оборотних активів. Оборотність грошові кошти та їх еквівалентів протягом 2018 та 2019 років залишається незмінною та становить 3,9 дня, але в порівнянні з 2017 роком їх швидкість уповільнилася на 2,2 дня.

Оборотність коштів у розрахунках в 2019 році становила 18,5 дня, це на 4,1 дня гірше у порівнянні з 2017 роком, та на 5,9 днів з 2018 роком.

Дані зміни вказують на неефективне використання оборотних активів суб'єктом господарювання. Дана ситуація, як зазначалося раніше, повинна призвести до залучення кредитів в господарську діяльність суб'єкта господарювання.

Але проведений раніше аналіз показав, що такими коштами є кошти контрагентів-постачальників, тобто кредиторська заборгованість. Виходячи з цього можливо стверджувати, що уповільнення оборотності оборотних

активів на 5,5 та 9,6 днів викликало в 2019 році додаткове залучення коштів в наступних розмірах: з порівнюючи з 2017 р. - 3469,56 грн., та з 2018 р. – 6055,9 грн.

Також нестачу коштів у суб'єкта господарювання підтверджують розрахунки числа оборотів оборотних активів за аналізований період. Так обороти оборотних активів уповільнюються: в 2017 році вони здійснювали 11,8 оборотів на рік, в 2018 році – 13,3, а в 2019 році кількість оборотів створила 9,6 раз за рік. Уповільнення оборотів спостерігається за всіма складовими оборотних активів суб'єкта господарювання.

Так, кількість оборотів коштів у розрахунках на 2019 рік складає 19,8 раз, в порівнянні з 2017 роком кількість оборотів зменшилася на 5,3 раз, а в порівнянні з 2018 роком на 10,1 раз. Хоча швидкість обігу запасів в 2019 році у порівнянні з 2017 роком прискорилося на 0,9 раз, але якщо порівнювати з 2018 роком та зменшилася на 5,9 раз. Найбільшу оборотність мають грошові кошти та їх еквівалентів 98,3 раз, але їх швидкість також знизилася на 136 раз.

В додатку Д представлений розрахунок впливу факторів на оборотність оборотних активів господарюючого суб'єкта.

Показники оборотності оборотних активів були визначенні за базові періоди, 2017 та 2018 роки, за середнім значенням залишків оборотних активів ПП НВФ «ТАЛАССА» та виручки за день у 2019 році.

Здійсненні розрахунки вказують на те, що починаючи з 2017 року фактором який вплинув на зниження ефективності використання оборотних активів суб'єкта господарювання є зниження виручки від реалізації. Цей фактор уповільнив оборотність на 13,9 дня.

На 8,5 днів прискорило оборотність оборотних активів суб'єкта за рахунок скорочення розмірів середніх залишків поточних активів. Цей факт не є позитивним, тому що вказане прискоренням може призвести до зниження обсягів реалізації продукції, через можливості появи незабезпеченості виробничого циклу.

Проведені розрахунки підтверджують той факт, що оборотні активи суб'єкта господарювання використовуються не ефективно.

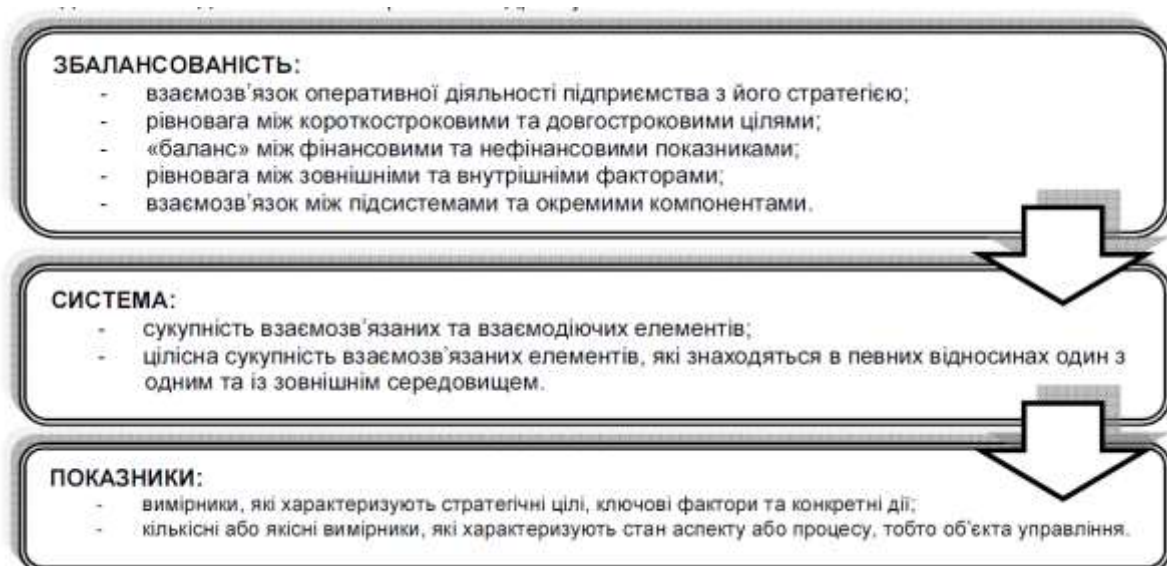
РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Створення ефективної системи управління оборотними активами підприємства

За допомогою збалансованої системи показників-індикаторів, можливо провести діагностику ефективності управління оборотними активами.

Дана система акумулює оцінку господарської діяльності суб'єкта господарювання базуючись на фінансових та не фінансових індикаторах та враховує причинно-слідчих зв'язки

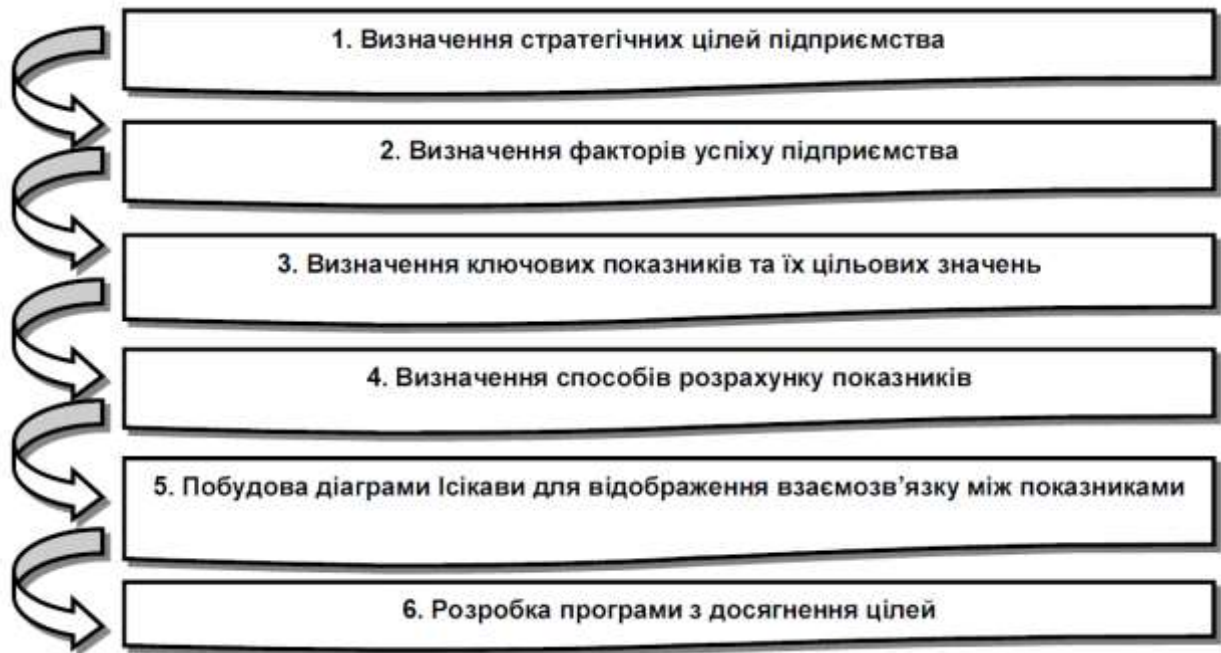

Рис. 3.1. Категорії поняття «збалансована система показників»

Існує багата кількість розроблених систем збалансованих показників для господарюючих суб'єктів в залежності від видів діяльності, галузей, специфіки діяльності. Але для якісного впровадження даної системи в

діяльність господарюючого суб'єкта необхідно якісно розробити кожен етап, це також стосується і аналізу ефективності управління оборотними.

Для проведення аналізу ефективного управління оборотними активами оборотними активами процес розроблення збалансованої системи показників можливо представити у вигляді наступних етапів (рис. 3.2).

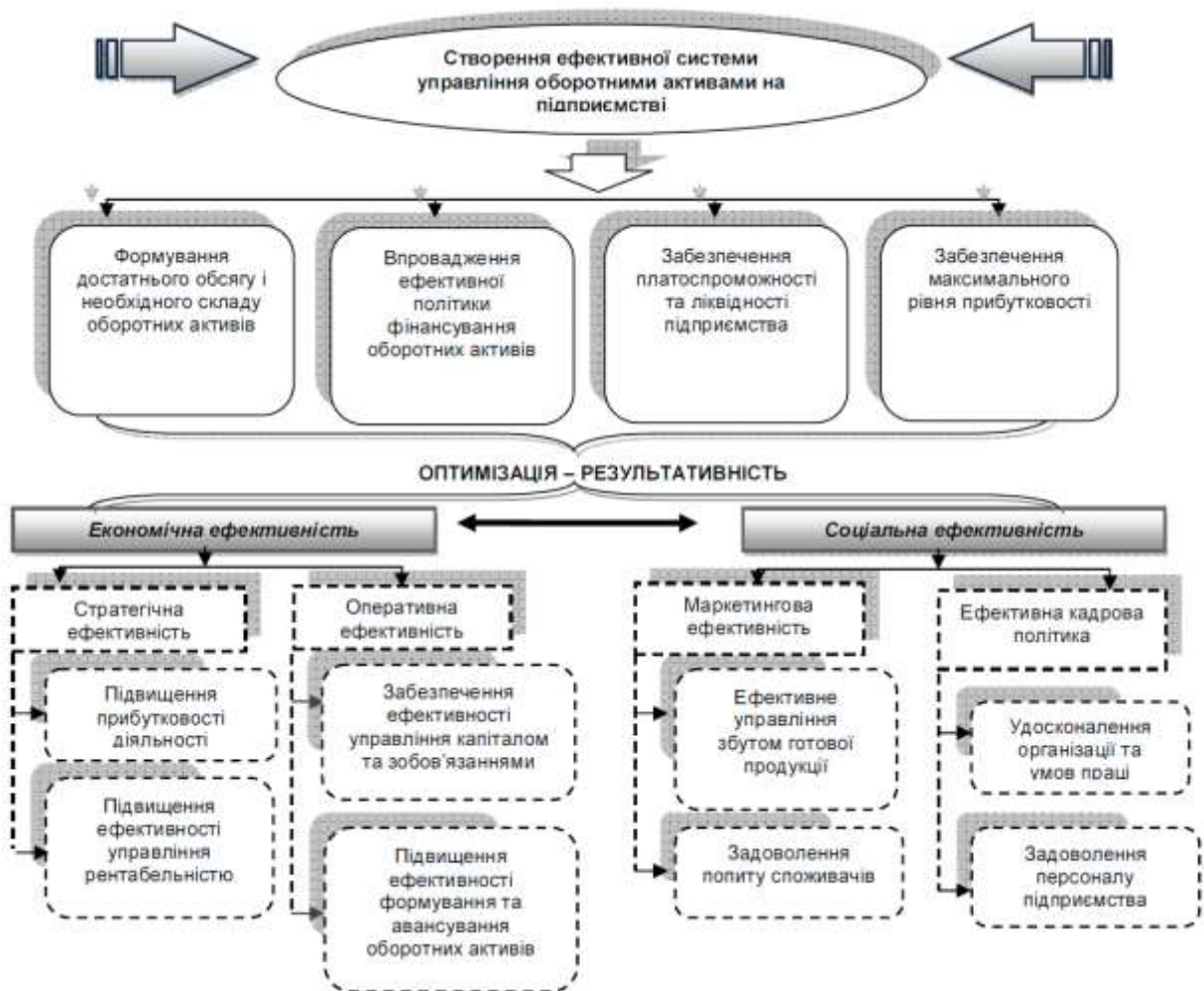
Рис. 3.2. Основні етапи розроблення ЗСП

На першому етапі для ефективної діагностики процесу управління оборотними активами суб'єкта господарювання та створення системи збалансованих показників необхідно визначити стратегічні цілі господарюючого суб'єкта (рис. 3.3) а також визначити фактори успіху поділивши їх на стратегічні, оперативні, маркетингові та кадрові (табл. 3.1).

Гриценко Л., . Королькова І., Мельник Ю. вказують на те, що збалансовану систему показників на підприємстві формують чотири перспективи, як фінанси, клієнти, внутрішні бізнес-процеси та навчання і розвиток [12, 20, 27].

Але ми вважаємо, що для здійснення моніторингу ефективності

управління оборотними активами суб'єкта господарювання необхідно зосередитися на економічній та соціальній ефективності, та на їх основі будувати збалансовану систему показників.

Рис. 3.3. «Дерево цілей» підприємства методом забезпечення необхідних умов

Смутко А. вказує на те, що «економічна ефективність – сукупність відносних показників, що порівнюють отриманий ефект із витратами або активами, використаними для досягнення цього ефекту» [50, с.367]. Критеріями економічної ефективності: стратегічна та оперативна ефективність.

Сутність соціальної ефективності стосується можливого

максимального забезпечення суспільних потреб суспільства продукцією яка необхідна та задоволення персоналу суб'єкта господарювання. Критеріями соціальної ефективності є маркетингова та кадрова політика.

Таблиця 3.1

Фактори успіху підприємства

Фактори успіху	Параметри успіху
Стратегічні	1. Наявність ефективної фінансової стратегії, направленої на збільшення прибутку підприємства
	2. Збільшення прибутку підприємства
	3. Раціональне використання прибутку на підприємстві
	4. Ефективне управління рентабельністю підприємства та її максимізація
Оперативні	1. Оптимальна структура капіталу підприємства та його ефективне використання
	2. Фінансова незалежність підприємства
	3. Ефективне управління заборгованістю
	4. Ефективна політика формування та авансування оборотних активів
	5. Раціональне використання оборотних активів
Маркетингові	1. Постійний моніторинг потреб споживачів
	2. Впізнаваність торгівельної марки
	3. Застосування ефективних засобів комунікації
	4. Збільшення обсягів реалізації продукції та частки ринку
	5. Наявність ефективної системи збуту продукції
Кадрові	1. Поліпшення поділу і кооперації праці
	2. Високий рівень кваліфікації та професіоналізму працівників
	3. Поліпшення соціально-психологічних умов праці
	4. Ефективний стиль керівництва та удосконалена структура апарату управління
	5. Удосконалення системи оплати праці та стимулювання працівників
	6. Збереження ключових фахівців

В додатку Е запропонована сукупність індикаторів та методика їх розрахунку, це дозволить виявити ступінь впливу на ефективність управління оборотними активами суб'єкта господарювання цих критеріїв.

Вибір індикаторів за кожним критерієм є важливим завданням, тому, що за отриманими результатами проводиться розробка заходів, не якісний

підборі може призвести до правдоподібності результатів [39].

Вимогами формування системи індикаторів для проведення моніторингу ефективності управління оборотними активами суб'єкта господарювання є:

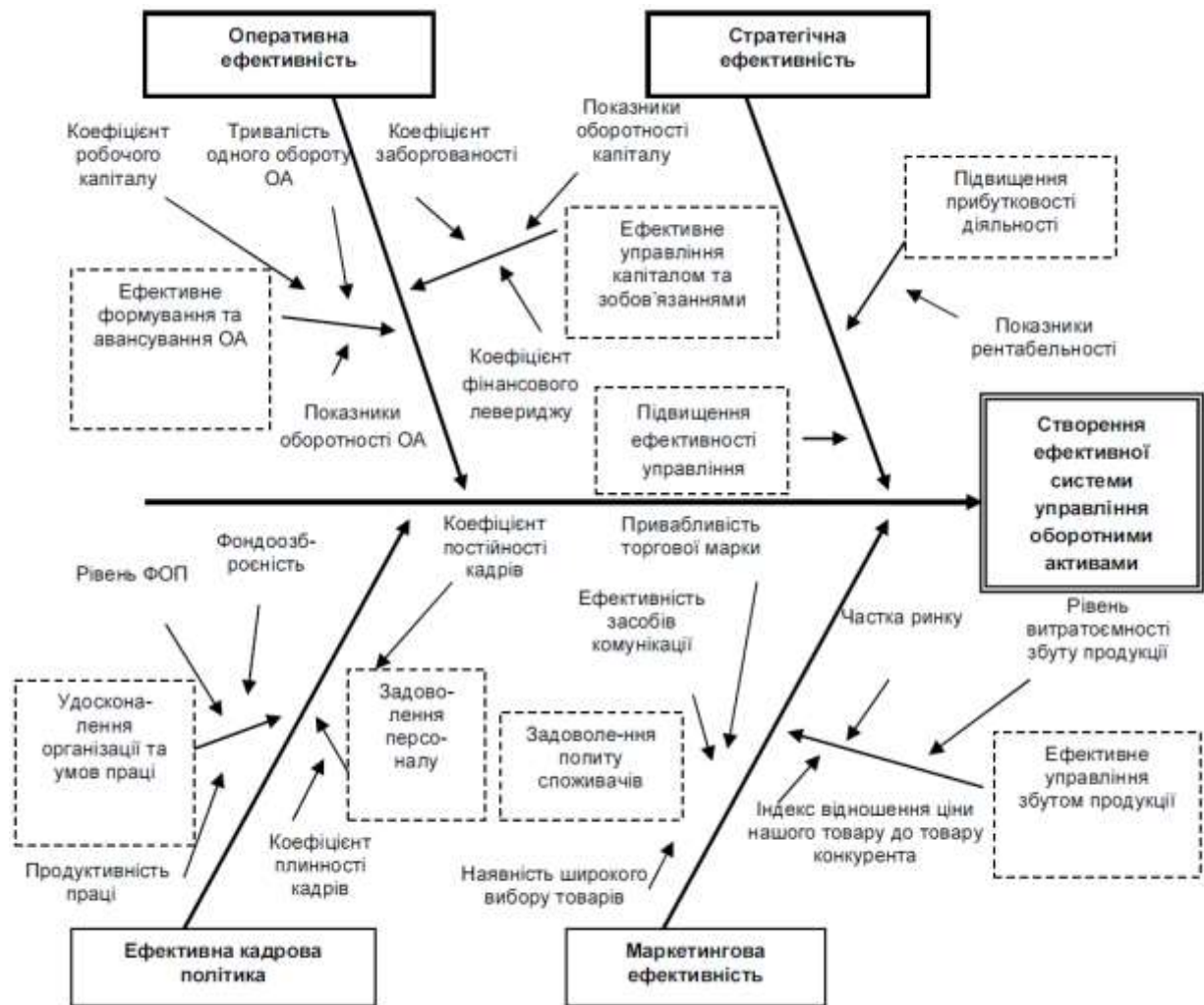
- показники які застосовуються для моніторингу стану оборотності активів повинні бути точними та об'єктивно відображати їх стан;
- треба досягати збалансованості та комплексності індикаторів;
- виявити взаємозв'язки з усіма показниками;
- забезпечення достовірності інформації, яка використовується для розрахунку показників;
- враховувати зміни цілей господарської діяльності суб'єкта стосовно управління оборотними активами;
- досягти компактності показників.

Основними принципами при формуванні системи індикаторів економічно моніторингу ефективності управління оборотними активами суб'єкта господарювання є: простота проведення, оперативність розрахунків та збалансованість відібраних індикаторів [47].

За допомогою діаграми Ісікави можливо показати взаємозв'язок індикаторів які обрані для моніторингу та діагностики ефективності управління оборотними активами суб'єкта господарювання (рис. 3.4). Дана діаграма дозволяє

- виявити проблеми в господарській діяльності господарюючого суб'єкта;
- виявити сильні його сторони, що дозволить використати їх для досягнення мети суб'єкта;
- систематизувати причини, що заважають проводити більш якісне управління оборотними активами;
- виявити та виокремити найсуттєвіші першопричини, які найбільше впливають на погіршення процесу управління оборотними активами.

Рис. 3.4. Діаграма Ісікави щодо створення ефективної системи управління оборотними активами

Основними напрямки створення системи ефективного управління оборотними активами суб'єкта господарювання є:

- за рахунок: ліквідації зайвих запасів, оптимізації поставок, застосування досягнень науково-технічного прогресу, реалізації ефективної кредитної політики, ефективності праці - можливо досягти прискорення оборотності оборотних активів;

- оптимізація розрахунків з дебіторами та кредиторами, розрахунок та встановлення обґрунтованого залишку грошових коштів, створення

обґрунтованих фінансових планів надходжень та витрат;

- створення ефективної політики фінансування джерел оборотних активів.

3.2. Напрями підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства

Основою виробництва є засоби виробництва, які складаються із засобів та предметів праці які що беруть участь у створенні продукту. Виходячи з характеру застосування в виробничому процесі та способів перенесення вартості - засоби праці набувають форму позаоборотних активів, а предмети праці - оборотних.

Господарюючий суб'єкт в процесі керування своїми оборотними активами може досягти збалансованого становища, щодо ліквідності та прибутковості. Проблема підвищення ефективності управління оборотними активами є безперечною. Саме оборотні активи забезпечують безперервність діяльності суб'єктів господарювання.

Для ефективного управління оборотними активами суб'єктам господарювання необхідно формувати якісну політику стосовно своїх оборотних активів та управління ними.

Ефективна політика управління оборотними активами суб'єкта господарювання повинна розроблятися за наступними етапами:

1. Проведення моніторингу оборотних активів.

I етап. Проведення аналізу загального обсягу оборотних активів які випростовуються суб'єктом господарювання в динаміці (мінімум п'ять років), та визначення темпів зміни їх суми з зіставленням з темпами змін реалізації продукції, робіт та послуг та середнім значенням активів.

II етап. Проведення аналізу складу оборотних активів за всіма видами запасів, сировини, матеріалів, полива, товарно-матеріальними цінностями, запасами готової продукції, дебіторської заборгованості та іншими

оборотними активами. Проведення даного аналізу дозволить визначити їх ліквідність.

III етап. За допомогою коефіцієнта оборотності та періоду обороту оборотних активів порозводиться аналіз оборотності всіх видів оборотних активів суб'єкта господарювання.

IV етап. Здійснюється розрахунок та аналіз рентабельності оборотних активів та визначаються фактори які впливають на неї.

V етап. Проводиться аналіз складу джерел фінансування оборотних активів в динаміці, також за п'ять років.

2. Вибір підходу до формування оборотних активів.

Дані принципи відображають ідеологію фінансового управління суб'єктом господарювання з позицій рівня прибутковості та ризику фінансової діяльності. Ці принципи визначають вибір типу політики щодо формування оборотних активів.

В теорії фінансового менеджменту виділяють три підходи до формування оборотних активів: консервативний, помірний і агресивний.

Консервативний підхід передбачає повне задоволення потреби в оборотних активах в усіх їх видах, та створення надлишкових резервів. Він гарантує мінімізацію усіх ризиків, але негативно впливає на оборотність оборотних активів та їх рівень рентабельності.

Помірний підхід спрямований на забезпечення повного задоволення поточної потреби в оборотних активах та створення нормативних страхових розмірів. Забезпечується середнє для господарських умов співвідношення між рівнем ризику і та ефективністю використання фінансових ресурсів.

Агресивний підхід полягає у мінімізації всіх форм страхових резервів по окремих видах оборотних активів. У ході нормальної операційної діяльності такий підхід забезпечує найвищий рівень ефективності їх використання.

Ефективність використання оборотних активів та їх оптимальний обсяг повинен виходити з типу політики їх формування та забезпечувати

безперервність господарської діяльності.

На стадії формування політики управління оборотними активами, процес оптимізації обсягів оборотних активів повинен складатися з наступних етапів:

I етап. Враховуючі результати аналізу оборотних активів визначаються підходи що до визначення резервів які повинні спрямовуватися на скорочення операційного (в розрізі виробничого та фінансового циклів) циклу. Але дане скорочення не повинно призводити до зменшення обсягів виробництва і реалізації продукції.

II етап. Виходячи з запланованого обсягу виробництва та реалізації продукції, розкритих резервів та обраної політики формування оборотних активів відбувається процес оптимізації оборотних активів.

III етап. Визначається загальний обсяг оборотних активів господарюючого суб'єкта.

Напрями підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства повинна забезпечуватися політикою ефективного управління оборотними активами суб'єкта господарювання з дотримання мінімального ризику без втрати ефективності господарювання за допомогою вирішення наступних завдань: додержання оптимальної структури та оптимального обсягу; мінімізувати витрати пов'язані з фінансуванням; якісне та ефективне управління чистим оборотним капіталом; дотримання норм з ліквідності та платоспроможності; створення оптимально-мінімального обсягу ТМЦ; ефективного управління грошовими коштами та дебіторською заборгованістю тощо.

ВИСНОВКИ

Проведені дослідження дозволяють зробити відповідні висновки та пропозиції, які мають прикладне значення.

1. Оборотні активи – це матеріальні активи та грошові коштів, що перебувають у постійному обігу, мета яких забезпечення безперервного виробничого процесу та підтримання високого рівня платоспроможності та ліквідності господарюючого суб'єкта, та які змінюють свою матеріальну та речову форми в продовж одного операційного циклу.

2. Чітка та якісна класифікація оборотних активів суб'єктів господарювання з наукової та практичної точки зору є вимогою сьогодення, дозволяє ефективно управляти ними як в умовах кризи, а також є передумовою удосконалення процесу управління їх елементами та джерелами їх фінансування.

3. Управління оборотними активами суб'єктів господарювання повинні здійснюватися за принципами програмно-цільового управління, яке може бути напрямком покращення процесу управління оборотними активами, тому що орієнтоване на кінцевий результат діяльності суб'єктів – прибуток.

4. З фінансової точки зору оцінити структуру та динаміку оборотних активів суб'єкта господарювання позитивно не можливо, це пов'язано з тим, що протягом 2017-2019 років ліквідність оборотних активів ПП НВФ «ТАЛАССА» знижується, і як що керівництво суб'єкта господарювання не змінить політику пов'язану з формуванням оборотних активів то це може призвести до їх банкрутства.

5. Формування оборотних активів господарюючого суб'єкта за рахунок кредиторської та дебіторської заборгованості є свідченням про негативний стан справ у суб'єкта господарювання. Здійснений аналіз вказує на те, що складається враження про доведення суб'єкта господарювання до банкрутства. Підтвердженням цього твердження є те, що чим більше в обороті суб'єкта господарювання грошей контрагентів-постачальників, тим більше це його

вляштовує. Вказана перекачка капіталу може призвести до виникнення ситуації неплатежів, як наслідок погіршення фінансового стану і як результат банкрутство суб'єкта господарювання.

6. Тривалість обороту оборотних активів суб'єкта господарювання становила 36,8 днів. Якщо порівнювати даний показник з 2017 роком то швидкість обороту оборотних активів суб'єкта господарювання уповільнилася на 5,5 днів, а в порівнянні з 2018 роком, ще більше на 9,6 днів. Така ж ситуація спостерігається і за всіма видами оборотних активів. Дані зміни вказують на неефективне використання оборотних активів суб'єктом господарювання. Дана ситуація, як зазначалося раніше, повинна призвести до залучення кредитів в господарську діяльність суб'єкта господарювання.

7. Основними напрямки створення системи ефективного управління оборотними активами суб'єкта господарювання є: за рахунок: ліквідації зайвих запасів, оптимізації поставок, застосування досягнень науково-технічного прогресу - можливо досягти прискорення оборотності оборотних активів; оптимізація розрахунків з дебіторами та кредиторами, розрахунок та встановлення обґрунтованого залишку грошових коштів, створення обґрунтованих фінансових планів надходжень та витрат; створення ефективної політики фінансування джерел оборотних активів.

8. Напрями підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства повинна забезпечуватися політикою ефективного управління оборотними активами суб'єкта господарювання з дотримання мінімального ризику без втрати ефективності господарювання за допомогою вирішення наступних завдань: додержання оптимальної структури та оптимального обсягу; мінімізувати витрати пов'язані з фінансуванням; якісне та ефективне управління чистим оборотним капіталом; дотримання норм з ліквідності та платоспроможності; створення оптимально-мінімального обсягу ТМЦ; ефективного управління грошовими коштами та дебіторською заборгованістю тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренкова Г.М. Фінанси підприємств : навчальний посібник [для самост. вивч. дисципліни] / Г.М. Азаренкова, Т.М. Журавель, Р.М. Михайленко. – [3-тє вид., виправл. і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2009. – 299 с.
2. Бондаренко О. С. Управління поточними активами: теоретичні основи та практичне застосування [Текст] / О.С. Бондаренко //Вісник Хмельницького національного університету. – 2005. - №3 (66). – С .51–56.
3. Базілінська О. Я. Фінансовий аналіз : теорія та практика : навч. посібник / О. Я. Базілінська. – К. : ЦНЛ, 2009. – 328 с.
4. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. - К.: КНЕУ, 2005. - 592 с.
5. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс / И.А. Бланк. - К.: Эльга, 2007. - 455 с.,
6. Бланк И. А. Управление активами и капиталом предприятия : [Электронный ресурс] / И. А. Бланк. – К. : Ника-центр, 2003. – 448 с. – Режим доступа : <http://complex-promo.ru/info/2067/2067.html>.
7. Бугрименко Р. М. Эффективность политики управления финансированием оборотных активов торговых предприятий: дис. канд. экон. наук : 08.07.05 / Бугрименко Р. М. – Х., 2003. – 224 с.
8. Власова Н. О. Фінанси підприємств : навч. посібник / Н. О. Власова, О. А. Круглова, Л. І. Безгінова. – К. : ЦНЛ, 2007 – 271 с.
9. Гетьман О.О. Економіка підприємства : навчальний посібник. – [2-ге видання] / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
10. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
11. Гринчуцький В.І. Економіка підприємства : навчальний посібник / Гринчуцький В.І. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 304 с.
12. Гриценко Л. Л. Збалансована система показників як інструмент

оцінювання стратегій підприємства / Л. Л. Гриценко, А. В. Височина // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 3(129). – С. 161-167.

13. Демченко Т. А. Оборотні активи та їх відображення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності / Т. А. Демченко // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 9. – С. 179–184.

14. Дядюк М. А., Васильєва В. В. Оборотні активи як об'єкт управління у процесі розробки та прийняття господарських рішень / М. А. Дядюк, В. В. Васильєва // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. - 2012. - Вип. 1(1). - С. 263-271.

15. Дропа Я.Б. Організація управління оборотним капіталом промислових підприємств України: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.02.03 / Я.Б. Дропа; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. - Львів, 2006. - 20 с.

16. Ермасова Н. Б. Фінансовий менеджмент : уч. пособие [Электронный ресурс] / Н. Б. Ермасова. – М. : Юрайт-Издат, 2007. – 192 с. – Режим доступа: <http://www.konspekt.biz/index.php?text=26530>.

17. Економіка підприємства : підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. – [вид. 2-ге, перероб. та доп.]. – К. : КНЕУ, 2001. – 528 с.

18. Економіка підприємства / За ред. Покропивного С.Ф. – К. : Хвиля-Прес, 2000. – 285 с.

19. Ізмайлова Н. В. Управління оборотними активами підприємств : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Н. В. Ізмайлова ; Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. – Київ, 2009. – 20 с.

20. Королькова І. Щодо управління вартістю підприємства на основі збалансованої системи показників / І. Королькова, О. Королькова // Економіка підприємства. – 2010. – № 9. - С. 49-51.

21. Ковалев В. В. Курс фінансового менеджмента : учебник / В. В. Ковалев. – М. : ТК Велби, 2008. – 448 с.

22. Коптева Е.П. Политика управления активами предприятия: теория и методология [Текст] / Е.П. Коптева // Российское предпринимательство. -

2011. - № 10 Вып. 2 (194). - с. 74-79.

23. Круш П.В. Капітал, основні та оборотні засоби підприємства: навч. посіб. / П.В. Круш, О.В. Клименко, В.І. Подвігіна, В.О. Гулевич. — К.: Центр учбової літератури, 2008. - 328 с.

24. Лігоненко Л. О. Фінанси підприємства : конспект лекцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bib.convdocs.org/v19912/>.

25. Мазаракі А.А.Світовий ринок товарів та послуг: підручник для ВНЗ у 2 ч./ за заг. ред. А.А.Мазаракі. – Харків: Ранок, 2008. – 240 с.

26. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии / Маркс К. [Т.2.Кн.2. Процесс обращения капитала; изд. под ред. Ф.Энгельса] - М.: Политиздат, 1984. - 650 с.

27. Мельник Ю. М. Проблеми застосування збалансованої системи показників на вітчизняних підприємствах / Ю. М. Мельник, О. С. Савченко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 1. – С. 192-203.

28. Мэтьюс М.Р.Теория бухгалтерского учета: учебник / М.Р. Мэтьюс, М.Х.Б. Перера [пер. с англ.; под ред. Я.В. Соколова, И.А. Смирновой] – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1999. – 663с.

29. Миль Дж.С. Основы политической экономии. Т.2 / Дж.С. Миль; [пер. с англ.] - М.: Прогресс, 1986. - 300с.

30. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2000 / [Перекл. з англ. за ред. С.Ф. Голова] -К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2000.- 1272 с.

31. Міжнародні стандарти фінансової звітності 2004 / [Перекл. з англ. за ред. С.Ф. Голова] -К.: ФПБАУ, 2005, -Ч.1. - 1340 с.; Ч.2.- 1232с.

32. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

33. Нашкерська Г. В. Фінансовий облік : навч. посібник / Г. В. Нашкерська. – К. : Кондор, 2005. – 503 с.

34. Нидлз Б. Принципы бухгалтерского учета / Нидлз Б., Андерсен Х., Клдуселл Д.; пер. с англ.; под ред. Я.В.Соколова. - [2-е изд.] - М.: Финансы и статистика, 1994. - 496с.: ил.

35. Никонович Г. І. Аналіз і контроль оборотних активів торговельних підприємств: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / І.Г. Никонович. – Київ, 2007. – 18 с.

36. Нестеренко С.С. Оборотні кошти в умовах формування ринкової економіки / Нестеренко С.С. // Науковий вісник Академії муніципального управління. – 2009. – Вип. 7. – С. 49.

37. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств. : навч. посібник / Непочатенко О.О. – К. : Центр навчальної літератури, 2013 – 504 с.

38. Носов П.Л. Сучасна класифікація оборотних активів / П.Л. Носов, Г.І. Купалова // Економіка і держава. – 2014. – № 7. – С. 43–46.

39. Обуховський С. Збалансована система показників в Україні: проблеми запровадження та шляхи вирішення / С. Обуховський // Економічний аналіз. – 2010. – № 6. – С. 470-472.

40. П(С)БО (зі змінами та доповненнями станом на 01.01.2007) – Частина I [Текст] / [Т.А. Бутинець, О.П. Войналович, С.Ф. Легенчук та ін.] – Житомир: ЖДТУ, 2007. – 196 с.

41. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств [Текст] : підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. Д. Поддєрьогін. – 6 – те вид., перероб. та допов. – К. : КНЕУ, 2007. – 552 с.

42. Про бухгалтерській облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] : Закон від 16.07.1999 № 996 – XIV. – Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996> – 14

43. Пельтек Л.В. Методологічні аспекти формування системи управління оборотними активами підприємства / Пельтек Л.В., Писаренко С.М. // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 1(5). – С. 43-49.

44. Пеняк Ю.С. Формування та ефективність використання оборотних

засобів сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04/ Ю.С. Пеняк; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва.- Х., 2010. - 20 с.

45. Поважний О.С. Особливості визначення сутності та складу поняття «оборотні активи» / Поважний О.С., Крамзіна Н.О., Кваша Ю.В. // Економічний простір. – 2008. – № 12/2. – С. 41-52.

46. Руда Р. В. Збалансована система оцінки фінансового потенціалу підприємства [Текст] / Р. В. Руда // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. – № 4(16). – С. 170-172.

47. Сагалакова Н. О. Система показників-індикаторів економічної діагностики діяльності торговельного підприємства / Н. О. Сагалакова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 2 (2). – С.19-23.

48. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств : навч. посібник / Р. А. Слав'юк. – Луцьк : Вежа, 2001. – 460 с.

49. Соляник Л.Г. Оборотні засоби промислового підприємства: оптимізація управління: монографія / Л.Г. Соляник; за ред. О.С. Галушко. - Дніпропетровськ: Вид-во НГУ, 2009. - 239 с.

50. Смутко А. Методичні основи розрахунку інтегрального показника ефективності функціонування хлібопекарського підприємства / А. Смутко // Економічний аналіз. – 2012. – №10 (4). – С. 366-369.

51. Сікора І. Особливості оцінки оборотних активів на виробничих підприємствах [Текст] / І. Сікора // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. - № 9. – С.13-18.

52. Сікора І. А. Облік, економічний аналіз і аудит формування та використання оборотних активів: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / І.А. Сікора. – Київ, 2006. – 18 с.

53. Смит А. Исследования о природе и причинах богатства народов / А.Смит [с примечаниями Бентама, Бланки, Буханана, Гарнье, Мак-кулоха,

Мальтуса, Милля, Риккардо, Сэя, Сисмонди и Тюрго. Т.1; перевел П.А. Бибииков] - СанктПетербург.: Типография И.И. Глазунова, 1866. - 496с.

54. Сироткин С.А. Оборотные средства и оборотные активы в современной экономике / Сироткин С.А. // Региональная экономика и управление: электр. науч. журн. – 2007. – № 1(9). – С. 65.

55. Технологии финансового менеджмента: учеб. пособие [Текст] / В.В. Быковский, Н.В. Мартынова, Л.В. Минько, и др.. - Тамбов: изд-во Тамб. гос. тех. ун-та, 2008. – Ч.1. – 80 с.

56. Філімоненков О.С. Фінанси підприємства : навчальний посібник. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2002. – 360 с.

57. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств : навч. посібник / О. С. Філімоненков. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : МАУП, 2004. – 328 с.

58. Чебанова Н.В. Бухгалтерський фінансовий облік: посібник [Текст] / Н.В. Чебанова, Ю.А. Василенко – К.: Видавничий центр “Академія”, 2002. – 672 с.

59. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент : підручник [Електронний ресурс] / В. М. Шелудько. – К. : Знання, 2006. – 439 с.

60. Шліхта В. М. Особливості використання системи збалансованих показників як інструменту впровадження інноваційних змін / В. М. Шліхта // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 8(122). – С. 243-249.

61. Янковська В. В. Економічна сутність оборотних активів підприємства [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/viewFile/51630/47490>

62. Straubus G.J. Making Accounting Decisions. Scholars Book Co, 1977. – 245p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Структура оборотних активів підприємства (станом на кінець року)

Показник	2017 рік		2018 рік		2019 рік		Відхилення (+,-) 2019 року від			
	Сума тис. грн..	Питома вага, %	Сума тис. грн..	Питома вага, %	Сума тис. грн..	Питома вага, %	2017 року		2018 року	
							Сума тис. грн..	Питома вага, %	Сума тис. грн.	Питома вага, %
Грошові кошти та їх еквіваленти, у тому числі	2,8	16,8	2,8	11,2	1,8	8,6	-1,0	-8,2	-1,0	-2,6
- у національній валюті	2,8	16,8	2,8	11,2	1,8	8,6	-1,0	-8,2	-1,0	-2,6
Кошти у розрахунках, у тому числі:	6,6	39,5	11,7	46,6	11,4	54,3	+4,8	+14,8	-0,3	+7,7
- дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги	3,6	21,5	9,6	38,2	10,8	51,5	+7,2	+30,0	+1,2	+13,3
- дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	3,0	18,0	2,1	8,4	0,6	2,8	-0,2	-15,2	-1,5	-5,6
Запаси, у тому числі:	7,3	42,7	10,6	42,2	7,8	37,1	+0,5	-6,6	-2,8	-5,1
- виробничі запаси	6,5	38,9	9,7	38,6	7,8	37,1	+1,3	-1,8	-1,9	-1,5
- товари	0,8	4,8	0,9	3,6	-	-	-0,8	-4,8	-0,9	-3,6
Усього оборотних активів	16,7	100,0	25,1	100,0	21,0	100,0	+4,3	-	-4,1	-

Додаток Б

Джерела формування оборотних активів підприємства (станом на кінець року)

Показник	2017 рік		2018 рік		2019 рік		Відхилення (+,-) 2019 року від			
	Сума тис. грн..	Питома вага, %	Сума тис. грн..	Питома вага, %	Сума тис. грн..	Питома вага, %	2017 року		2018 року	
							Сума тис. грн..	Питома вага, %	Сума тис. грн.	Питома вага, %
Власний оборотний капітал: у тому числі:	(92,4)	(553,3)	(91,3)	(363,7)	(113,9)	(542,4)	(+21,5)	(-10,9)	(+22,6)	(+178,7)
- статутний капітал	29,2	174,9	29,2	116,3	29,2	139,0	-	-35,9	-	+22,7
- інший додатковий капітал	(121,6)	(728,2)	(120,5)	(480)	(143,1)	(681,4)	(+21,5)	(-46,8)	(+22,6)	(+201,4)
Позиковий капітал у тому числі:	109,1	653,3	116,4	463,7	134,9	642,4	+25,8	-10,9	+18,5	+178,7
- за товари, роботи та послуги	97,5	583,8	92,8	369,7	91,5	435,8	-6,0	-148	-1,3	+66,1
- бюджетом	0,8	4,8	0,5	2,0	1,5	7,1	+0,7	+2,3	+1,0	+5,1
- зі страхування	3,4	20,4	7,0	27,9	12,9	61,4	+9,5	+41,0	+5,9	+33,5
- з оплати праці	7,4	44,3	16,1	64,1	29,0	138,1	+21,6	+93,8	+12,9	+74,0
Усього оборотних активів	16,7	100,0	25,1	100,0	21,0	100,0	+4,3	X	-4,1	X

Додаток В

Показники ефективності використання оборотних активів підприємства

Показник	2017	2018	2019	Відхилення 2019 року від:		2019 рік у % до:	
				2017	2018	2017	2018
1. Середні залишки оборотних активів, тис. грн.	28,4	20,9	23,1	-5,3	+2,2	81,3	110,5
1.1. Грошові кошти та їх еквівалент	1,4	2,8	2,3	+0,9	-0,5	164,3	82,1
1.2. Кошти в розрахунках	13,2	9,2	11,6	-1,6	+2,4	87,9	126,1
1.3. Записи	13,8	8,9	9,2	-4,6	+0,3	66,7	103,4
2. Виручка від реалізації, тис. грн.	328,8	272,8	227,1	-101,7	-45,7	69,1	83,2
2.1. Одноденна виручка від реалізації, грн.	913,3	757,78	630,83	-282,5	-126,95	69,1	83,2
3. Оборотність оборотних активів, дні	31,1	27,6	36,5	+5,4	+8,9	-	-
3.1. Грошові кошти та їх еквівалентів	1,5	3,7	3,7	+2,2	-	-	-
3.2. Коштів у розрахунках	14,5	12,1	18,3	+3,8	+6,2	-	-
3.3. Запасів	15,1	11,8	14,5	-0,6	+2,7	-	-
4. Число оборотів оборотних активів, раз	11,6	13,1	9,9	-1,7	-3,2	-	-
4.1. Грошові кошти та їх еквівалентів	234,9	97,4	98,7	-136,2	+1,3	-	-
4.2. Коштів у розрахунках	25,0	29,8	19,7	-5,3	-10,1	-	-
4.3. Запасів	23,8	30,5	24,7	+0,9	-5,8	-	-
Відхилення (-), залучення (+) оборотних активів у зв'язку зі змінами їх оборотності	-	+3406,5	+5614,4	-	+2207,9	-	164,8

Додаток Г

Показники ефективності використання оборотних активів підприємства

Види оборотних активів	Середні залишки оборотних активів, тис. грн.			Оборотність оборотних активів						Сума додатково залучених (+) або вилучених (-) коштів із обороту, грн.
	2018	2019	відхилення (+,-)	дні			кількість оборотів			
				2018	2019	відхилення (+,-)	2018	2019	відхилення (+,-)	
1. Грошові кошти та їх еквіваленти	2,8	2,3	-0,5							-
2. Кошти у розрахунках	9,2	11,6	+2,4	12,1	18,3	+6,2	29,8	19,7	-10,1	+3911,15
3. Запаси	8,9	9,2	+0,3	11,8	14,5	+2,7	30,5	24,7	-5,8	+1703,24
Усього оборотних активів	20,9	23,1	+2,2	27,6	36,5	+8,9	13,1	9,9	-3,2	+5614,39
Одноденна виручка, грн.	757,78	630,83	-126,95	х	х	х	х	х	х	х

Додаток Д

Фактори, які впливають на оборотність оборотних активів підприємства (порівняно з 2017 роком)

Види оборотних активів	Середні залишки оборотних активів, тис. грн..		Оборотність оборотних активів, дні			Відхилення (+,-)		
	2017	2019	2017	2019	скоригований показник	усього	в т.ч. за рахунок	
							виручки	середніх залишків
1. Грошові кошти та їх еквіваленти	1,4	2,3	1,5	3,7	2,2	+2,2	+0,7	+1,5
2. Кошти у розрахунках	13,2	11,6	14,5	18,3	20,9	+3,8	+6,4	-2,6
3. Запаси	13,8	9,2	15,1	14,5	21,9	-0,6	+6,8	-7,4
Усього оборотних активів	28,4	23,1	31,1	36,5	45,0	+5,4	+13,9	-8,5
Одноразова виручка, грн.	913,33	630,83	-	-	-	-	-	-

Фактори, які впливають на оборотність оборотних активів підприємства (порівняно з 2018 роком)

Види оборотних активів	Середні залишки оборотних активів, тис. грн..		Оборотність оборотних активів, дні			Відхилення (+,-)		
	2018	2019	2018	2019	скоригований показник	усього	в т.ч. за рахунок	
							виручки	середніх залишків
1. Грошові кошти та їх еквіваленти	2,8	2,3	3,7	3,7	4,4	-	+0,7	-0,7
2. Кошти у розрахунках	9,2	11,6	12,1	18,3	14,6	+6,2	+2,5	+3,7
3. Запаси	8,9	9,2	11,8	14,5	14,1	+2,7	+2,3	+0,4
Усього оборотних активів	20,9	23,1	27,6	36,5	33,1	+8,9	+5,5	+3,4
Одноразова виручка, грн.	757,78	630,83	-	-	-	-	-	-

Додаток Е

Розрахунок збалансованої системи показників підприємства

Ефективність функціонування підприємства	Завдання	Результативний показник	Формула розрахунку
Стратегічна ефективність	Збільшення прибутку підприємства та максимізація показників рентабельності	Комерційна рентабельність (Рком)	$R_{ком} = \text{Прч} / \text{Врч} \times 100$
		Рентабельність власного капіталу (Рвк)	$R_{вк} = \text{Прч} / \text{ВК} \times 100$
		Рентабельність позикового капіталу (Рпк)	$R_{пк} = \text{Прч} / \text{ПК} \times 100$
		Рентабельність оборотних активів (Роа)	$R_{оа} = \text{Пч} / \text{ОАср} \times 100$
		Рентабельність виробничих фондів (Рвф)	$R_{вф} = \text{Прч} \times 100 / (\text{Фср} + \text{МОАср})$
		Рентабельність активів (Ра)	$R_{а} = \text{Прч} / \text{А} \times 100$
		Рентабельність поточних витрат (Рпв)	$R_{пв} = \text{Прч} / \text{ПВ} \times 100$
Оперативна ефективність	Оптимізація структури капіталу та ефективне управління заборгованістю підприємства	Коефіцієнт фінансового левериджу (Кфл)	$K_{фл} = \text{ПК} / \text{ВК}$
		Коефіцієнт загальної ліквідності (Кол)	$K_{ол} = \text{ОА} / \text{ПКк}$
		Коефіцієнт заборгованості (Кз)	$K_{з} = \text{ПК} / \text{К}$
		Коефіцієнт оборотності капіталу (Коб.к)	$K_{об.к} = \text{Врч} / \text{К}$
		Коефіцієнт оборотності власного капіталу (Коб.вк)	$K_{об.вк} = \text{Врч} / \text{ВК}$
		Коефіцієнт оборотності позикового капіталу (Коб.пк)	$K_{об.пк} = \text{Врч} / \text{ПК}$
	Ефективне формування та авансування оборотних активів	Коефіцієнт оборотності оборотних активів (Коб)	$K_{об} = \text{Врч} / \text{ОАср}$
		Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Коб.дз)	$K_{об.дз} = \text{Врч} / \text{ОАдз}$
		Тривалість звороту виробничих запасів (твз)	$t_{вз} = \text{Звир.} \times \text{Дк} / \text{С}$
		Тривалість одного обороту товарів (тт)	$t_{т} = \text{Зтов.} \times \text{Дк} / \text{С}$
	Коефіцієнт робочого капіталу (Крк)	$K_{рк} = \text{РК} / \text{ОАср}$	
Маркетингова ефективність	Ефективне управління збутом продукції	Рівень витратоємності збуту продукції (Рв.зб)	$R_{в.зб} = \text{Вит.зб.} / \text{Врч} \times 100$
		Частка ринку (Дрин.)	$D_{рин.} = \text{Вр підпр.} / \text{Вр заг.}$
		Індекс відношення ціни нашого товару до товару конкурента (Іц)	$I_{ц} = \text{Цп} / \text{Цк}$
	Задоволення попиту споживачів	Привабливість торгової марки	-
		Ефективність засобів комунікації	-
		Наявність широкого вибору товарів	-
Персонал	Удосконалення організації та умов праці	Продуктивність праці (ПТ)	$P_{т} = \text{Врч} / \text{Чср.сп}$
		Фондоозброєність (Фосн)	$F_{осн} = \text{Фср} / \text{Чср.сп}$
		Прибуток на одного працівника (Пр на 1 прац.)	$P_{р на 1 прац.} = \text{Прч} / \text{Чср.сп}$
		Рівень ФОП (Рв.фоп)	$R_{в.фоп} = \text{ФОП} / \text{Врч} \times 100$
	Ефективна кадрова політика	Коефіцієнт постійності кадрів (Кпос.)	$K_{пос.} = \text{Чк} / \text{Чср.сп}$
		Коефіцієнт плинності кадрів (Кпл)	$K_{пл} = \text{Чвиб.} / \text{Чср.сп}$

Умовні позначення: Прч – чистий прибуток; Врч – чиста виручка від реалізації; ВК – сума власного капіталу; ПК – сума позикового капіталу; ОАср – середня сума оборотних активів; Фср – середня вартість основних фондів; МОАср – середня вартість матеріальних оборотних активів; А – сума активів; ПВ – сума поточних витрат; ПКк – вартість короткострокового позикового капіталу; ОА – вартість оборотних активів; К – вартість капіталу; ОАдз – сума дебіторської заборгованості; Звир. – вартість виробничих запасів; Дк – кількість календарних днів; С – собівартість продукції; Зтов. – вартість товарних запасів; РК – робочий капітал; Вит.зб. – сума витрат на збут; Вр підпр. – виручка від реалізації підприємства; Вр заг. – виручка від реалізації в галузі; Чср.сп – середньооблікова чисельність працівників; ФОП – фонд оплати праці; Чк – чисельність працівників на кінець періоду; Чвиб. – кількість працівників, що вибули.